

priliko, „Wiener Lloyd“ te dni takole: „V vseh deželah Avstrije lahko popolnoma narodno pravilo (nationalitätsprincip) obvelja brez škode za veljavo državno. Prav Avstrije poklic je, da narodno pravilo tako rekoč v čast spravi in da pokaže, da pravica in svoboda narodna prav lahko obstaja zraven močne države. Saj politika ni filozofska sistema, ki bi se morala v vseh konsekvencijah na las izvršiti. Francozka država je najiskrenejša braniteljica narodnega pravila, pa vendar nikdar nikoli ne misli, da bi Elsass odstopila Nemčiji. Znebimo se tedaj praznega strahu pred narodnim pravilom, in naša politika bo krenila na pot, da prijatelj in neprijatelj bota veselo strmela nad njo.“

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

Poznaš li, ljubi čitatelj, kraljevi Zagreb? stolno mesto hrvatske zemlje, trojedine kraljevine? Ako ga ne poznaš, svetujem Ti, da se brzo podaš k našim sosednim bratom, posebno sedaj, ko je še izložba onda. Ne bode Ti žal; poplačal Ti bode obilno trud potovanja. Naj Ti povem, kar sem sam izkusil. Al to Ti rečem: urno na noge, kajti prve dni prihodnjega meseca je konec razstavi.

V prijetni rakovski okolici bivajoč sem odrinil po kopnem, kake poltretje ure se peljaje po novi okrajni cesti poleg potoka „Mirna“ na sevniški brod. Prepeljavši se čez mogočno, na obeh obalah z zelenimi gorami zarobljeno Savo, se podam v prijazno Sevnico. Ker vozovlak pridrdra le-sèm še le o peti uri popoldne, sem imel dokaj časa pregledati vse posebnosti prebivališča kakih 3000 marljivih slovenskih ljudi. Koj od broda pelja dobra cesta v trg. Velika ulica njegova je široka; hiše na obeh straneh so čedne, po zadnjem strahovitem požaru vse z opekami krite. V sredi trga, na podnožji grajskega holmca se ponosno v zrak dviguje stolp župne cerkve, ktera je nedavno jako lepo v čistem bizantinskem skladu vsa novo sezidana bila. Navdaja te sveti mir, ko stopivši v Božji hram ne slišiš družega nego odmevajoči jek svojih korakov, in ko zagledaš veliki oltar brez vsega nepotrebnega kinča, Te veličanstvo tega pogleda s sveto grozo prešine. Cerkvena ladja je razdeljena po močnih, široko se razpenjajoči obok podpirajočih stebrih v tri dele in ima samo dva stranska oltarja. Cerkvena okna so z okusnimi steklenimi slikarijami ozaljšane, in jako povzdigujejo cerkveno lepoto. Sploh bi bilo želeti, da bi take okna se napravljale vsem cerkvam, kajti gotovo je, da zelo množijo cerkveni kinč. Orgle so lepe in cerkvi primerne velikosti; neki jako lepo pojó. Klopi so iz trdega lesa prav okusno rezane, in vsaki sedež ima napisano ime svojega lastnika. Na stenah visi okusno naslikani križev pot s slovenskimi napisi. Tik župne cerkve vzdiguje se na strmem holmcu starodavni sevniški grad, nekdanj sezidan od slovenskih žuljev v brambo zoper neštivilne napade krvolokih Turčinov, a sedaj lastnina nekega Nemca in mirnemu poslu poljedelstva in vinoreje posvečen. Tako zginujejo malo po malo domači grajščaki na slovenski zemlji. — Čas hiti in kmali bo hlapec od Zidanega mosta prisopel; tedaj urno na holm. Svetujem Ti, predragi čitatelj, ako v Sevnico prideš in Ti čas dopušča, da se ne vstrašiš strmega griča, ampak se podaš gradú ogledovat. Grajski oskrbnik gosp. S., rojak naš in vrli domorodec, razkazal Ti bode z veseljem znamenitosti starega grada, v katerem ima sedaj okrajna sevniška gosposka svoj sedež. Angležki perivoj (park) obdaja na tri strani grad, in njegove senčnate šetališča so prebivališča slavčkov in mnogo družih milo-žuborečih tic. Razgled, kterege vži-

vaš iz vrtnega paviljona na krasno kranjsko in štajarsko zemljo, je v resnici čaroben in obilo Ti poplača trud potovanja za strmo pot. Pri nogah imaš dereče, v daljavi se zgublajoče sinje valove šumeče Save. Ker si že v gradu, ne zamudi tudi pogledati grajske kleti, visoke in obokane kakor cerkev (v Lutrovih časih so neki imeli protestanti tu svoje zbirališče) in napolnjene z velikanskimi posodami, polnimi žlahne kapljice.

Sedaj pa, ljubi čitatelj, je čas, da se podava na kolodvor, kajti ura je udarila ravnokar pol petih, in ker vlak nikogar ne čaka, treba, da se podviza. Majhni kolodvor je precej dalječ od trga; napise ima nemške in slovenske. Med uradniki hrvatske železnice najdeš pogostoma Slovence; tudi tukaj sem vrlega sina svoje domovine našel. Pa komaj se ž njim enmalo razgovarjam, treba je bilo v voz in hajd z naglostjo sapino proti kraljevemu Zagrebu memo Reichenberga, Vidma (nasproti je Krško mesto poleg Save raztreseno), Brežic (kteri trg se pa ne vidi, ker ga neki grič očem prikriva) in Zaporešič. Od Zidanega mosta do Zagreba je postajna daljava med Brežicami in Zaporešico najdaljša. Konduktêr nam je imena postaj v nemškem in hrvatskem jeziku naznanjal in sploh gladko hrvaščino govoril, kar domoljubnemu srcu dobro dé, pa je vrh tega tudi živa potreba, ktere pa vodniki na železnici od Maribora do Trsta popolnoma prezirajo, ne misleči na to, da se človeku, ki je neznan v istem kraju, pa tudi nemških krajinah imen ne zna, lahko sitna pomota naključí; recimo, da kdo, ki nikdar ni bil v teh krajih, iz okolice celjske potuje v Borovnico, pa konduktêr le kriči „Station Franzdorf“, — kaj hoče revež početi, ako ga vodnik s svojim „Franzdorffom“ ni spravil z voza? Da se tedaj tudi postaje kličejo na slovenski zemlji s svojim pravim domačim imenom, ni tedaj zahtevanje prenapeto národno, marveč je ukaz potrebe. Naj bi sl. vodstvo južne železnice to veliko napako kmali odvrnilo!

Bolj ko se vlak bliža hrvaški meji, temveč zapazi oko Kranjca razloček v obdelovanji polja, kajti ajda redkeja prihaja, koruza pa se mogočno širi. Ko vlak, zapustivši slovensko zemljo po ameriškem železnem mostu nove oblike, čez reko Sotlo drvivši se prestopi na zemljo trojedine kraljevine, je tudi, kakor bi odrezal, obleka seljakov (kmetov) drugačna. Platnene gače, enaka srajca in okrogli klobuk z jako širokimi kraji je cela oprava hrvatskega kmeta, — zelo praktična za težavne poljske dela v tamošnji silni vročini. Noge so ali bose ali pa tiče v mehkih, nobenega vtiska ne prizadevajočih opankah. Tu se tudi že pričenjajo one velike zemljišča bogatih hrvatskih plemenitašev, ktere pri nas niti poznamo niti jih želimo, kajti naša zemlja je premajhna in pregorata, da bi bile take orjaške zemljišča mogoče; tudi v obziru marljivega obdelovanja ne bi želeli tacihi velikih posestev. — Vidil sem prvi-krat, na eni sami njivi nekega hrvatskega velikega posestnika po 12 do 16 plugov mastno zemljo oraje se gibati; pri vsakem plugu sta bila po 2 vola vprežena. V resnici jako zanimiv pogled, posebno nam Sloven-
cem, ki smo vajeni vsak le z enim plugom, k večemu z dvema.

Od postaje Zaporešič proti Zagrebu prihajajo vasi, gradovi in poletne kočje gosteje, — znamenje, da je glavno mesto blizo. In res zapazim kmali v večernem mraku v nebo moleči stolp stolne cerkve sv. Štefana in mnogo hiš zgornjega mesta, lesketajočih se v zadnjih žarkih zahajajočega solnca. Žvižgaje nas hlapec čez malo časa potem pripelje v kolodvor; konduktêr zakriči „Zagreb“ in vozovlak se ustavi tik osobne lope. Ker pa je zagrebški kolodvor dalječ od mesta sezidan, menda zato, ker tukaj dela železnica hud ovinek proti savskemu

mostu, Ti svetujem, ljubi čitatelj, da najameš fiakarja, kajti peš imaš kake debele četrť ure hodá v mesto, ali pa da sedeš v kak „omnibus“, kateri so posebno elegantni, in ktere lastniki včelikih gostivnic, na priliko „svratište Prikner“, „svratište pri jagnjetu“ in še drugi na kolo-dvor pošiljajo, da jim popotne goste dovažajo. Tedaj odpravim brez dolzega pomislika v kratkem vse nadležne vprašanja „schoffens fiaker“ s tem, da tiho v omnibus „sovratište Prikner“ sedem. Kmali nas v „spodnjo Ilico“ pripelje. Dospevši v mesto so plinove svetilnice že deloma gorele, deloma pa so jih prižigali, tedaj je bilo prepozno še danes mesto ogledati. Podal sem se tedaj k počitku. (Dal. prih.)

Kaj nekteri mislijo o „slovenski Matici.“

Tone. Si že pristopil k „Matici“, Matija?

Matija. Še ne, pa bom menda moral! — Kaj pa ti, si že?

Tone. Še tudi ne — bova pa skup; zadnji čas je!

Matija. Dobro! — koliko bodeš pa dal?

Tone. Manj ko petdeset gotovo ne!

Matija. Oho, tega pa pri meni že ne bode!

Tone. Pa bi se ne sramoval menj dati?

Matija. Nikakor ne — čez deset jih ne bode šlo iz moje mošnje za to norčijo, in še te dam samo — no, saj veš!

Tone. Je li to tvoja resnica?

Matija. Gôla resnica!

Tone. Pa „slov. Matica“ je tebi norčija?

Matija. Da! nič družega, kakor vsi drugi „vereini“, samo da ljudi deró!

Tone. Sram te bodi! — tega bi si pa ne bil nikdar mislil o tebi! Pa tudi veš, kaj je namen „Matici“?

Matija. Saj sem že rekel, kaj mislim o nji.

Tone. Budalo! kaj pa povzdiga literaturo?

Matija. Ej pojte z vašo „literaturo“, — kako dolgo je že narod slovenski bival brez literature, in bil je srečen in zadovoljen; zdaj pa mu hočete po sili vrivati knjige, ki jih v vašem mesečnem jeziku še razume ne. Naj si tiska knjige, kdor jih hoče brati; narod ne bo svojih žuljev za to dajal, da se mastijo nekteri pisavci od njih, in zapivajo njih krvavi denar po gostivnah.

Pravičen srd zgrabil je Toneta. „Neumnež zabiti!“ — je rekel ter pobegnil od prijatla. Matija pa je hodil po sobi sèm in tjà ter še dolgo modroval sam s seboj: „Petdeset goldinarjev, ha, ha! pa za nič! — za prazne knjige! Kaj je meni treba knjig — jaz jih ne berem! Pa saj bi tudi marsikterega „slovenskega norca“ v hudo stisko spravil, ako ga pitaš: je li zna brati slovenski? Za kmeta in rokodelca pa celó je najbolje, da neumen ostane.

Tako je govoril in duhtal Matija, ki se sicer še šteje med „prave domorodce.“ Tacih Matijev nam, žali bože! ne manjka, — Matijev, ki imajo vedno polne usta o domorodstvu, o ljubezni do naroda; kadar bi pa imeli djanski pokazati, koliko jim je za pravi blagostan naroda, se skrijejo kakor krt v luknjo.

.....i.

Drobtine iz naroda.

Nabral Rogački.

* Ko sem v minulem mesecu počitnic dijaških hodil za Sotlo (narod pravi ji večidel „Sokla“ in navadneje od prvega je to ime gornji Sokli, kateri tudi „Soklica“ pravijo) tjà gori do vira njenega na „vélicem Jurjevcu“, imenoval mi je kažipot bližnje hribe in kraje. Med družimi zaslišal sem imé Jurjevcu sosednega hriba „Be-

linec.“ Davorine nam preljubljeni! je li ime tega hriba v kakošni zvezi z Vašim božanstvom slovanskim „Belinom“?

* Da je nemški veznik „dass“ bil še v srednjem veku zaime oziravno, dosti je znano; da je pa v slovanščini še danes pogosto taka, zapazili so marti le redki. V narodu slovanskem bivajočem po dolnjem Štírskem, najprej krog gornje Sotle, zeló navadno ti je to; v sosednem hrvaškem Zagorji našel sem, kolikor mi je bilo priložnost opazovati ljudstvo, isto tako. Zapazil sem pa, da ljudstvo rabi v narodski govorici pogosto mesto našega pismenega „da“, „de“ besedico „ka“, ki je brez dvoma v sorodu z oziravnikom „ki.“ Na pr.: „Veseli me, ka ste prišli“, — „denem na solnce, ka se posuši“, — „znam, da ne bodo odišli, ka nebi pili čašice vina“ (lej „da“ in „ka“), — „ja bi si (v)zel, ka bi bile slobodne“ (da je dovoljeno), — „veli, da nije ona za te, ka bi pure pasla (spet „da“ in „ka“) itd. O tej reči spisati bi se dal velik sestavek, pa prepuščam to družim, ker jez nisem slovničar, niti bi ne hotel biti. Samo sprožiti to stvar, bil je namen moj; tančneje pretresovali jo bodo učenjaki naši. Lahko, da bila bi vredna ta svojost narodske govorice, da jo vzamemo v pismeno slovenščino!

* Narodu hrvaškemu dopadajo se narodne popevke sosedov bližnjih jim Štajarcev; priča tega je, da se milene pesmi štajarske čedalje bolj množé in razprostrajo med Hrvati. Mnogo je popevek narodskih, ki imajo domovino svojo v južni Štírski, pa so sedaj last velicega dela Zagorcev hrvaških. Večidel je svetih pesem, katerih se narod od naroda, ili bolje, brat od brata, na skupnih shodiščih nauči. Ko sem ne davno na „Trškem vrhu“ pri Krapini bil, popeval je v prijaznem večeru velik venec Hrvatic okoli cerkve Matere Božje hodé svete pesmi Mariine, ki so okrog Rogatca domá. — Pa tudi posvetnih najdeš obilo; tako se ona od prstana:

„Se m' je dala, se m' je dala
moj prsten nazaj“ itd.

ili ona od dobrovoljne pivke:

„Še jankico prodala bom,
Za sladko vince dala bom,
Ne grem domov, ne grem domov,
Sem žejna premočnov“ itd.

daleč okoli po Zagorji popeva.

Skoro ravno taka je gledé narodne nošnje hrvaške, ki se vedno bolj izgubiva. Med tem, ko so nedavno še slehernega, ki ni nosil „bizic“, „torbe“ in „surine“, zvali „Kranjca“ ili „švoba“, jeli so in to pogostoma, nositi se štajarski; barem po nedeljah in praznikih opravljen je vsak, ki le malo več premore, s hlačami, kamižolo, poslikom, na glavi pa ima zavihan klobučec! — Lejte, kako se bližajo in pridružujejo naše plemena same po sebi! Domoljubno srce! te li ne veseli to? Lej, narod sam, ne vedé, dela za zložnost, za vzajemnost.

* Torbica, ki je bila nekda vednovečno sprem-ljevavka vsacega prostega Hrvata, tako da je nastala poslovica:

Horvat kak se zleže,
Za torbicom seže —

jela se je tudi izgubljovati med Zagorci. Vidiš jo sicer še pogosto, vendar navadna, kakor je bila, ni več. Barem ob nedeljah in praznikih iskati ga moraš Zagorca, ki bi jo nosil. Tudi v tem se vidi ljubav Zagorcev do nošnje štajarske.

* „Nemoj pačiti brate, milenog jezika zagorskoga“ — čul sem nedavno mladega Zagorca reči brzdalinu, ki je nesramno kvasil. — Kaj porečete vi k temu, ki se sramujete naroda svojega in sladkoglasni jezik njegov zaničujete!

.....i.

razširili, tako po gornji Italiji in južnem Tiroljskem, ker jim je tukaj podnebje bilo ugodno. Kmali so zapazili, da se v teh krajih kanarčki vedno lepšajo, da dobivajo bolj čisto rumeno perje. Sedaj so jih jeli v kletkah rediti, plemeniti jih ter lepšega petja vaditi; zdeli so se jim, da se bodo lahko učili, ker že na prostem so se poprijemali petja drugih ptičev. Naučene kanarčke so kaj drago prodajali, zato so se jeli vedno bolj z njimi pečati; posebno veliko so si prizadevali s tem Tiroljci, ki so jih vsako leto veliko na Nemško spečali. Iz Švajce so vsako spomlad še celó kupci hodili na Tiroljsko ter so skupovali mladiče, ktere so domá izučevali in jih potem na Francozko, zlasti v Pariz prodajali, vendar pa ne dolgo, ker so tiroljski kanarčki bolj sloveli. Kmali je bila navada, da je vsak hotel kanarčka imeti; tako so se razširili v kratkem času po vsi Evropi in sedaj razveseljujejo s svojim petjem vseh omikani svet po vseh delih zemlje.

Ozrimo se konečno malo na prvotno domovino preljubih kanarčkov! — Na zahodnji strani severne Afrike je sedem majhnih otokov, ki se zovejo kanarski. Že Strabon, slavni grški zemljopisec, jih je poznal ter jih imenoval „blažene otoke.“ Plini jih zove „srečne“, pred ko ne zarad rajskega kraja, premilega podnebja in velike rodovitnosti. Najvažniši teh sedem otokov je Kanaria, ki ima svoje ime, kakor Plini pripoveduje, od besede canis (pès). S tega pasjega otoka so prišli kanarčki v Evropo, v novo svojo domovino, v kateri so se tolikanj spremenili in tako zeló se razširili. Gotovo bi našim kanarčkom v tistih krajih kaj všeč bilo; al potomci njih prednikov bi jih kot ptujce nekako debelo gledali, ter bi se jim gotovo še ne sanjalo, da so si tako bližnji sorodniki.

F. Č. P.

Slovensko slovstvo.

„Čitalnica.“

Prosti podučni zvezki za slovenski narod.

(Povabilo.) Potrebe praktičnega življenja terjajo, da jim tudi vednosti pritečejo na pomoč. Le kdor okolinosti svojega življenja pozna, je kos, jih tudi obračati v svoj prid. Koliko je pa različnih okolinosti, v kojih bi prosti človek potreboval voditelja po pravem potu! Ta je župan in išče pravniškega sveta in poduka; unega tiščijo dolgovi; rad bi si iz kakove posojilnice izposodil denarja po srednjih obrestih; temu so otroci bolni, pa zdravnik je daleč, tudi drag; uni bi si bil lahko hišo požara rešil, pa ni imel gasilnice; ta bi rad spregledal sedanje slabe čase, pa treba mu je merila, da jih meri, treba mu je zgodovine naših prednikov. — Sklenil sem toraj pod imenom „Čitalnica“ izdavat prosti zvezke, ki bodo prinašali spisov o različnih vednostih, namreč: 1. iz pravnštva; tu se bodo našim županom postave po domače razlagale; 2. v narodarskih spisih bomo se učili ceniti narodno in državno življenje; 3. iz povestnice bomo brali zgodovino naših prednikov, iskrenih Avstrijanov, dobrih Slovencev; 4. bomo si v prid obračali nauke naravopisne in zdravilske. Pridajal bom kritičnih, podučnih in zabavnih črtic. Opušala bo toraj „Čitalnica vse, kar se tiče lepoznavanskih pridelkov, kakor tudi učene preiskave filologičke.

Zvezki so posebno namenjeni našim čitalnicam slovenskim, kakor že ime kaže; naj pa i onod dosega čitalnični namen, koder še čitalnic ni. Zato se posebno oziram na podporo naših narodnih čitalnic, na njih obilo naročilo. Pristopite i Vi, čvrsti slovenski pisatelji, v kolo sodelavcev „Čitalnice“, v katerem že štejem slavne imena dr. Razlag-a, dr. Pavlič-a, dr. Prelog-a,

B. Raić-a, dr. Krek-a itd.; pomozite i Vi narodu, kojemu ste dolžni svojo narodnost; znebljujte se radi takih dolžnosti, ki Vas pred svetom in narodom častijo. *)

„Čitalnica“ bo izhajala v Gradcu blizo vsaka 2 mesca v osmerki na okoli 7 pólah, zvezek po 70 kr.; 6 zvezkov da celo knjigo obsegajočo 40 pól. Kdor nabere 10 naročnikov, dobí en zvezek za navrhek; kdor se naroči na več zvezkov ob enem, naj pristavi, ali želi več iztiskov tistega zvezka ali več zvezkov zaporedoma; denar se pošilja naprej; napisom naj se zadnja pošta dobro pristavi; denar in spisi naj se mi pošljejo do 1. novembra t. l. pod sledečim napisom:

Ivan Gršak,

doktorand pravnštva, sedaj v Herbersdorfu,
pošta Wildon na Štajarskem.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Drugi dan stopivši na ulico „spodnjo Ilico“, vidim, da je bilo že vse živo; dohajajoči vozovi seljaški in drugi so drdrali po makadamizani cesti proti Jelačićevemu trgu in mnogi seljaki obojega spola so nesli v lični narodni obleki poljske pridelke na prodaj. Mestni vozovi z belo pobarvanimi sodi so marljivo ulice škropili, in tako brž na tešč nadležni prah zatrli, kterege je na makadamizanih cestah posebno obilno. Dospevši na véliki pravilno štirivoglato trg Jelačića bana, se podamo v „narodno kavano“ na mali zajterk. Tudi tukaj moral sem slišati tisti znani „boš šofens“, dasiravno imel sem narodno surko in nisem bil od nog do glave razločiti od Hrvata; še le ko sem strežeta nekako srpo pogledal, me po hrvatski pita: što zahtevate, gospodine? — Koj po zajtrku se podam v krasno, v čistem gotičnem skladu sezidano častitljivo stolno cerkev sv. Štefana, nekoliko korakov od Jelačičevega trga. Obdana je cerkev s prav štirivoglato trdnjavo; vidi se ji, da biškop zagrebški se je nekđaj mogel braniti zunanjim in tudi, ako je bilo treba, notranjim neprijatom. Posebno važnost imela je ta duhovna trdnjava zoper napade krutega sovražnika, prokletega turka; ona bila je pribežališče nesrečnim meščanom spodnjega grada (mesta), ako je turčin vzemši ga, bežeče kristjane pred saboj drvil. — Nepopisljivi občutki so me navdajali, ko sem, stopivši skoz stare imenitne bronaste vrata, notranjo krasoto veličastnega Božjega hrama ugledal. Zamišljeno sem gledal vse te marmorne podobe, križe, stebre, krasne stare slikarije, bogate rezarije in sto družih reči, ktere ako bi jih hotel do pičice naštet i in popisati, same bi potrebovale cele knjige. Zadostilo bo menda, ako povem, da ima cerkev véliki in 24 postranskih oltarjev. Véliki oltar je iz čistega srebra jako okusno in umetalno izdelan; postranski oltarji pa so iz lepega, belega, pisane in črnega marmorja rezani; nekteri imajo imenitne slikarije. Okna imajo prekrasne na steklu izdelane slikarije, kratke črtice iz življenja svetnikov pred-

*) Hvalevredna misel je, ki je napotila gospoda Gršaka na izdajo te knjige, ktera ima biti svetnica in pomočnica našim ljudem v najvažniših zadevah in potrebah vsakdanjega življenja. Da pa bo tudi dobro dovršil to blago nalogo, porok nam je njegova sposobnost za tako delo; ne le da ima mnogostranske vednosti, tudi jezik slovenski mu teče prav gladko po domače; priča temu so mnogi lepi spisi, s kterimi je že stopil v „Novicah“ pred narod naš. Vrh tega ga podpirajo, kakor oglas kaže, drugi vrli pisatelji v njegovem početju. Zato želimo, da bi v vsako kočico naše slovenske zemlje prišla ta knjiga, ki bode po svojem obsežku res prava knjiga „za domače potrebe.“ Sezite tedaj po nji vsi, ki brati znate slovenski, mladi in stari, naj ste v gosposki ali kmetiški suknji! Vred.

stavlja joče. Kor je velik in ima orjaške orgle, ki veljajo 26.000 fl. Cerkev ima bogat zaklad dragocenosti in cerkvenega orodja iz poprejšnjih boljših časov, ktere ne slovijo samo po svoji veliki materijalni vrednosti (menda čez 5 milijonov for.), temuč tudi po umetalni starinski izdeljavi. Predno sem prekrasno cerkev zapustil, naprosil sem še zvonarja, da mi je stolp otvoril. Zasukane kamnite stopnice peljajo v zvonik; pot je težavna in večidel obdaja potnika gosta tmina, predno pride k prvim zvonovom. Tù visí kacíh pet od 10 do 70 centov težkih zvonov, vendar kralja njih ne najdeš tukaj; potruditi se moraš še nekoliko više, kjer te pozdravlja bronasti orjak, 150 centov tehtajoč zvon, samovladar v tem predalu stolpovem. Napisov na njem nisem čitati mogel zaradi obilnega prahu. — V tem predalu stolpa ima tudi zvonar, kakor nočni čuvaj za ogenj, svoje stanovanje. Še više sem koračil sedaj s svojim vodnikom, mladim brihtnim Hrvatom; kmali stopiva na moštovž velikanskega stolpa. Komur se rado v glavi vrtí, naj nikar le-sém ne hodi, kajti strašna globina zijá popotniku naproti in ako nima močnih živec, prihajalo bi mu lahko slabo. K sreči je bilo vse mirno, brez sape; v najlepšem solčnem svitu lesketalo se je pod menoj mesto, in dalječ proti jugu se je vila po neizmerni planjavi, kakor sreberu trak, mogočna naša Sava. Navdušil me je čarobni ta pogled na 4 dele svetá; spomnivši se preteklosti, vidil sem v duhu šotore krvolokega turčina, tlačitelja Slovanov, pokrivati cvečečo zagrebško okolico; vidil sem ošabno vihrati konjske repe s polomescem na osti; ali glej, prihrumí mala pa hrabra četa konjikov, enaka silni drevesa ruvajoči nevihti; zastavnik čete nese prapor z znamnjem odrešenja — križem —, polomesec se v prah podere, in na istem kraji zmagonosno kristjanski vriplam veje. — Evropa je rešena od izlama, — rešena po Slovanih, naših prevnukih, kajti oni so bili živa meja proti občnemu sovražniku kristjanske vere in omike, neprehoma bojevaje se ter potoke krvi prelivaje, in bila jim je hvala, da še sedaj mnogi v turških sponah stojajo! — Stopil sem navdušen na starodavni stolp; tožen sem ga zapustil. — Pravil mi je zvonar, ko sva vrnivša se po stopnicah nazdol stopala, da je imela cerkev njega dni dva zvonika, da pa pri oblegi po turku, zgubila je enega.

Poslovivši se od poštenega zvonarja, korakam v bližnji, palačo in cerkveno obzidje na tri strani obsegajoči kardinalov vrt ali perivoj, da se enmalo oddahnem. Proti jugu tega vrta ležijo rastlinjaki, pome-rančine in limonine drevesa, palme, aloe, mnogovrstni kaktusi in še mnogo družih eksotičnih rastlin; vsaka rastlina, zeliše ali drevo ima napisano svoje ime v latinskem, hrvatskem in nemškem jeziku. Proti severju in vzhodu pa je vrt po angležki šegi napravljen; z drobnim peskom posute, prijetno se vijoče senčnate poti peljajo na vse strani malega perivoja. Za trudne so napravljene sem ter tje klopi; celó ena velika zidana kletka stoji na sredi parka, v kateri domače grlice milo gučijo. Tù pa tam je tudi v zelenem grmiču kak kip postavljen. Otvori se perivoj s solnčnim vzhodom, a zatvori s solnčnim zahodom, in vhod je sloboden. Le škoda, da je ta prijetni v sredi mesta ležeči, v botaničnem obziru jako podučni, za vse dnevne čase po svoji pripravi legi zelo vabljivi biškopov vrt skoraj večidel zapuščen. Oddahniši in odpočivši se, jo krenem iz parka čez Jelačičev trg v „zgornjo Ilico“ in od tod koj v razstavo, ali kakor jo tu zovejo, izložbo, ktera je v velikanskem, za deželino bolnico pripravljene-m poslopji, tik samostana „milosrčnicah“ (milosrčnih sester po naše) jako krasno in vkusno v treh nadstropjih, pri tleh in na dvorišču razstavljena. Vstopnina

znaša v delavnikih za eno osebo 30, o svetkih in praznikih pak 20 soldov a. v. Pozdravljajo prisedšega iz tretjega nadstropja tri velikanske, ponosno v zraku vihrajoče slovanske sviline zastave. Navdajala me je neka nepopisljiva notranja radost, ko sem oddavši vstopnico nekemu slugu in stopivši v prostorno dvorišče — vidil obilo poljskega orodja in strojev, kakor plugov, rušivnic, mlativnic, sejavnic, plevnic, rezavnic, potem mnogovrstnih preš za vino, olje, sadje, premakljivih hla-ponov (locomobilov), vozov, kočij, velic in malih sisalk, decimalnih in mostnih vag in Bog zna koliko družega orodja in mašin še, ktere morejo pa najbolj le učenjaka ali pak mehanikarja zanimivati.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Barkole 18. sept. A. M. — Bilo je nebo prijazno in solnce je zalo od svojih hribcev in dolinic slovó jemalo, ko je pri nas popoldanska božja služba minula. Tù se zdaj zbere šolska mladost in drugih več v učilnico, kjer se je obhajala slovesnost pridnih učencev in učenk. Nagloma zadonijo od učencev pesmi: „O Marija! naša ljuba mati“, „Ko leto se zbudi novo“ in „Mati lepa mlada mati“ itd. Na to se ustopi neki učenec na oder ter prične nagovor, ki ga dovrši s temi besedami: „Ljubi součenci in součenke! še nekaj mi srce teži, kar vam moram omeniti: Glejte, da si boste čedalje bolj prizadevali, obdelovati krasni vrtec majke Slave in žlahniti mladiko, po kateri naš premili narod hrepeni!“ Ko je dovršen bil nagovor, se začnó deliti darila pridnim učencem, in potem se zaglasijo pesmi: „Pridi Gorenec“ in „Hej rojaki! opasujmo.“ — Zdaj se ustopi zopet na oder mlada deklica, ki se z ginljivimi besedami zahvaljuje Njih veličanstvu za milost o stanovljenji učilnic, slavnemu magistratu za blago oskrbovanje vsega, česar je treba, in domačim ravnateljem in učiteljem za njih blagi trud. Potem se pojejo pesmi: „Bog ohrani cesarja“, „Hej Slovani“ in „Naprej“. Naposled pa začnó gospod farman z milim glasom opominjati učence, da si vedno ohranijo to, kar so si v učilnici pridobili, da bi kadaj v resnici zaslužili imenovani biti dobri in pridni ljudje, kakoršnih sedanjo dobo živo potrebuje naš premili narod.

Iz Prapetne na Tominskem. A. Kl. — Hvala Bogu! tudi mi smo enkrat župana dobili, akoravno ne vemo, da bi ga bili kadaj imeli. 26. sept. smo volili na Šentviški gori župana in ker ni bilo v ondotni občini zadosti starešin, bilo nam je mogoče v svojo sosesko župana potegniti in si po svojih mislih izbrati možá, za ta posel pripravnega. Hvala vrlim Šebreljancem, da so z nami držali, pa saj bodo obilino poplačani, ker bodo imeli k novemu županu kake dve uri bliže hoditi, kakor poprej.

Iz Dola pri Hraetniku. J. Sr. — Smešna pa resnična prigodba. Kdor čez silo rad vince srkljá, se mu včasí kaj napčnega zblodi; ravno tako nekemu pivčeku iz naše okolice. Razžaljen od žene in vgret od vinca sklence obesiti se. Gré na vrbo, naveže si trto na vrat, trto priveže za vejo; veja prešibka se vtrga, možicelj razkačen na tla pade rekoč: „ne vem, ali sem živ ali mrtev“. Ker mu tù ni dobro izteklo, sklence sežgati se. Gré v zakurjeno sušilnico, izzuje si škornje in noge k ognju pomolí, — pa speklo ga je. Pobere jo strani s trto na vratu, in osramoten jo iz okolice — potegne.

Iz Pod-Mihovega na Dolenskem 30. sept. — Ker vesele in žalostne prigodbe rade ljudém oznanujete, oznanite tudi to žalost in veliko nesrečo, ko je včerajšnja noč okoli polnoči (29. sept.) naše podgorce v Vinivasi zadela. Ravno je preteklo 12 let, kar je bil

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Vhod v notranje sobe, kjer je izložba, je veličasten; lepe kamnitne stopnice peljejo od zunaj od dveh strani v prvo nadstropje, kjer vratar v narodni obleki hranuje gostom palice, dežnike, solčnike itd. Koj pri tléh (parterre) so bile razstavljene mnogovrstne, ognja varne blagajnice, potem proizvodi iz železa, bronat itd., mnogovrstna lesnina, kakor sodje, stoli, klopi itd.; najbolj so me zanimivali velikanski krožniki hrastovih in bukovih debel, večidel iz varaždinske okolice in Slavonije; hrastovo deblo, sedem čevljev v premerniku debelo, pa je navladalo vse. — V prvem nadstropju so bile razpostavljene žita, orjaške buče, kumare, čebula, velikanske koruzine betvi v kadeh, repica ali ogerščica, fižol, bob, grah in še mnogo drugih poljskih pridelkov. Dalje je bila tu viditi moka iz zagrebskih in karlovških umetnih mlinov. Druga soba je bila natlačena z usnjem, sila dolgimi platni suhe slanine, okusno ko sneg belo zasko, suhimi svinskimi plečeti itd.; celó majhen osušen prešiček je bil prav krasno okinčan in z dišečimi zelišči natlačen tu viditi. V tem nadstropju bila je tudi velika dvorana napolnjena s samim vinom od najzlahnejše kapljice do navadnega pridelka, jako okusno v buteljah izloženim, z ličnimi mnogobrojnimi napisi (etiketi) ozaljšanih. Več ko 100 različnih vrst vina, od belega ko voda, noter do črnine, enake nočni tmini, je bilo tu tako izvrstno lepo razpostavljenih, da so razveseljevale srce ne samo vsakemu obražtaru vinske kapljice, temuč tudi nježni spol, stopivši v to dvorano, je svoje veselje z mnogimi „ah“ in „oh“ očitno naznanjal, kajti pogled je bil v resnici krasen. — V drugem nadstropju bile so izložene dekliske in fantovske šolske dela, kakor krasopisje, risarije, računske, jezikoslovne in druge naloge lično v navadnih malih knjižicah napisane; potem vse šolske knjige in drugi šolski pomočki, kakor zemljovid, elektriške mašine, globusi itd. Zvonec nosila je v tem nadstropju dvorana z dekliskimi deli hrvatskih šol in zavodov, privatnih in duhovnih. Krasne, oko omamljajoče stovrstne vezene dela vseh barv in baž so bile tu izložene. Med jako lepimi vezanimi robci je bil eden, čegar cena je bila 80 for., drugi je stal 50 for. in mnogo drugih manj dragih, vendar izvrstno okinčanih robcev, srajc, ošpeteljnov itd.; cerkvene oblačila so bile tudi izložene, nekatere z jako bogatimi vezerijami okrašene. — Stene te jako zanimive dvorane bile so obložene z mnogovrstnimi peresnimi slikarijami. Dalje so bile v tem nadstropju razpostavljene narodne, vrlo z motozi obšite seljaške obleke obojega spola, lične krojaške, jermenarske in čevljarske dela; bil je tu posebno zanimiv neki seljašk kožuh z umetno na hrbtu všitim grbom trojedine kraljevine. — Ena dvorana tega nadstropja hranila je ameriške šivalnice, potem krasne velikanske slike, med katerimi ste se Jelačićeva in Havlikova, po životu posnete podobni, posebno odlikovale. Tudi neka Venus je po svoji krasni naslikani podobi občno pozornost na-se vlekla. Tu je bila tudi črtica, predstavljajoča prisego junaka Zrinita in njegovih pajdašev v Sziget, po Turku obleganem, krasno na svili vezena, jako zanimiva. Mene pa je mikala najbolj mala pa izvrstna slika prvega Jugoslovana, milostljivega vladika Strossmajera, — in neka ura, ktera je igrala „Naprej zastava slave“, „Mila luna“ in neko hrvatsko narodno pesem. V tem nadstropju je bila še ena soba napolnjena s samimi malimi rezarijami, katerih ne smemo po svoji koristi soditi, ampak le po velikem trudu, ktere take delca delajočemu prizadevajo, predno jih dogotovi. Zanimivo je bilo

viditi tu nekega tkavca pri svojem stolu v delu; vse v mali steklinici napravljeno in z zamaškom zatvorjeno; zamašek pa je imel vrh tega še zagojzdo. Ne vem, ali bi se tu bolj človeški potrpežljivosti ali zmišljivosti čudil! Dalje neka precej dolga lesena veriga iz enega kosa rezana, trg Jelačića bana iz samih las narejen, več morskih ladij z vso pripravo itd. — Sedaj je treba po velikih prostornih stopnicah v tretje in zadnje nadstropje se podati. Tukaj so posebno v narodno gospodarstvo spadajoči surovi pridelki razstavljeni bili, kakor, na priliko, mnogovrstno predivo, volna, svila, žima itd., potem različne pletkarije in tkanine, platno, prti, zagrinjala, in še mnogo mnogo drugih, na videz malo vrednih, v resnici pa na blagor narodu jako koristnih izdelkov. — Dalje korakaje pridem v sobo polno stoječih, visečih in žepnih ur; tudi lepa stolpna ura je bila tu razstavljena. Koj zraven bila je orožnica: soba z mnogovrstnimi puškami, samokresi, hangžari, bodalci, sabljami itd.; nekteri deli te zbirke so imeli umetno vložene koščene in kovnine koščeke. V tem nadstropju bila je tudi ena soba namenjena steklarskim proizvodom, druga lončarskim, še druga kovinam deloma vlitim, deloma surovim, jako važnim za rudarijo trojedine kraljevine, kajti kažejo nam cvetoči njeni stan. Sedaj stopimo v dvorano napolnjeno z mnogoterim pohištvom. Med njim je bilo najbolj zanimivo 13 stolov gotičnega sklada, vezanih od domorodnih varaždinskih gospá in posvečenih svetovalni dvorani jugoslovenske akademije. Še ena soba dala je svoj prostor bukvovezom in svetlopicem ali fotografom, da so svoje dela izložili in po njih občinstvu kazali, da niso niti zaostali niti smejo se sramovati svojih del; posebno bukvovezi so se dobro izkazali po oni izloženi chatouli (škrinjici) ozaljšani s prizori iz Maksimirovega perivoja in habsburškim gradom v Švajci. — Vse bukvovezne in tiskarne dela pa prekosuje ona prekrasna knjiga, ktera obsega popis vsega, kar se tiče prve te izložbe trojedine kraljevine, in ktera bode na veke prava povestničina knjiga tej izložbi.

Sedaj sem z izložbo pri kraju. Mogoče je, da izpustil sem kako sobo; al po ogledovanju tolikih različnih reči sem bil vès omoten, in na duhu in telesu tako truden, da nisem bil v stanu še dalje ta dan v kako novo sobo pogledati, kajti štiri debele ure sem koračil po velikanskih mostovžih, sobah in dvorana tega orjaškega poslopja. (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz doljnega Štajarja 2. okt. Ž. (Še en glas o realki ptujski.) Jasno je kot beli dan, da so sihdob realne šole sila potrebne in prekoristne; brez njih peša obrtnost in kmetijstvo, po takem pa občni blagor dežele. Naš deželni odbor spoznava to predobro, in verna skrb mu vleva brž brž tudi na slovenskem Štajarji osnovati višo realko, kakoršno ima nemški v glavnem mestu. Iz te rodoljubne skrbi se slobodno sklepa, da bi realko gotovo rad v mesto spravil, kjer bi najkoristnejša in najprimernejša bila, največ sadú rodila in se veselo razcvetala v blagor deželi. Nikakor bi mu ne bilo po volji, da bi tako draga naprava premalo sadú rodila in hirala, ako bi se v naglici ali nepremišljeno v nepravi kraj namestila. Pomota v kraju bi bila prevelika, nedomestljiva nesreča za Slovence; to vsak rodoljub pregloboko čuti. Zategadel so previdni izvedenci na podlogi resničnih, djanskih razmer in okolinosti po „Novicah“ in tudi v graških novinah dokazali, da za višo realko na slovenskem Štajarji s početka namenjeni Maribor je vendar le najmanj primerno mesto. — Na prvi pogled se sicer zdi kaj ugodno,

Bünsen sta našla to-le: Solnce je trdo ali pa tekoče svetlo truplo. Vidimo ga skozi vaporeno ozračje, ki ima železo, lition in še drugo rudo. Najmanj 9 prvin je v tem ozračji.⁴⁾

§. 11. Kakor smo že (v §. 8) slišali, solnce samo za-se ni svetlo, marveč temno truplo kot zemlja. Svetloba je le od tod, ker je po silnem solnčnem navleku (Attraktion) njegovo ozračje tako zgoščeno, da sveti samo. — Skušnja je res dokazala, da postane tudi naše ozračje svetlo, če se prav silno stisne. — Na solncu pa je ozračje zgoščeno tako silno in sicer neprenehoma, da sveti zmirom.⁵⁾

Toraj nikakor ni pravo, če reče kdo, da solnčno truplo gorí (kakor da bi bilo iz lesa) in da se zmanjša. Nihče še ni našel tega, da bi se zmanjšal bil premernik solnčnega trupla, da si zeló verno opazujejo sedaj zvezdoznanci. In ako bi se res zmanjševal premernik, snov mora zmirom ostati, če ne — razpade vsa naša sestava.

§. 12. Še moram skratka omeniti drugega mnenja o solnčni svetlobi. Po njem svetlo ozračje ne obdaja solnca, marveč solnce samo za-se sveti. Pa solnčni svit ni velik blizo solnca, marveč le tak, kakoršnega ima zemlja v jutranjem ali večernem mraku. — Razvidili pa bomo mnenje dobro še le, če se mislimo solncu precej blizo, morda 10 čr. daleč. Če je sedaj v tej daljavi za 10 čr. solnce še temno, prihaja svetleje in svetleje, kolikor bolj se oddaljujemo od njega, in na zemlji je celó bliščeče itd. (Kon. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *Valenštajnov ostrog*. Spisal Miroslav Šiler. Poslovenil in založil France Cegnar. Tisk Egerjev v Ljubljani. 1864.

Že zdavnej napovedani „Valenštajnov tabor“ (Wallensteins Lager) je unidan kot „Valenštajnov ostrog“ zagledal beli dan. Čeravno je lepa beseda „tabor“ vdomaćena čez in čez po vsem Slovenskem (imamo še kraje „Tabor“ imenovane), vendar tudi ne prerekamo malo znanega „ostroga“; saj prav za prav tudi Frid. Schillerjev „Lager“ ni v tej igri v strogem pomenu „befestigter Ort“ itd.; vse, kar se tu godí, je le prizor iz „vojaškega življenja“, ktero si je Schiller idealiziral, da je marsikaj na desno in levo povedal, kar mu je za isti čas pri srcu bilo. — Kar se tiče prevoda, lahko rečemo, da se vrstuje najboljim prevodom, ki jih imamo v slovenskem jeziku. Ni lahka reč, nasledovati pomešane, šaljive skoke v merilu, in te igrače v zrodnih besedah, katerih je prepolna vsa ta igra, posebno pa kapucinov kreg, napravljen po šegi Abrahama a S. Clara; ravno tako nam se vrlo dopada pesem vojnika, ki se nahaja na koncu te igre; tu nam iz prevoda govori prav izvirni duh pesnikov. — Kar se pa tiče v sedanji slovenski pisavi celó nenavadnih oblik, katerih gosp. Cegnar v svojih prevodih dosihdob ni rabil in jih menda tudi v drugih svojih spisih zdaj ne rabi, mislimo, da bojo še dolgo, in nekatere na veke samice ostale; ne, da bi kakošna teh oblik ne živela v narodu, al mnogo jih je, ki jih težko kdaj iz mrtvega jezika bomo sklicali na dan. Ali še tudi iz drugega ve-

⁴⁾ Tanše in več v knjižici: „Chemische Analyse der Spektralbeobachtungen von Kirchhoff und Hunsen.“ Wien 1861.

⁵⁾ Mädler govori dalje o tem tako-le: „Es scheint, dass jeder mit einer so stark (als die der Sonne) verdichteten gasförmigen Hülle umgebene Körper leuchten müsse und dass eine sehr beträchtliche Masse überhaupt nothwendige Bedingung des Selbstleuchtens sei. Das Wenige, was wir von den Massen der Fixsterne bis jetzt wissen, widerspricht dieser Annahme keineswegs.“

⁶⁾ Gosp. dr. Karl Neumann razlaga to svojo mnenje v „Heis Wochenschr.“ 1861. Nr. 28 na str. 219, in Nr. 32 na str. 250.

levažnega ozira smo zoper nekatere teh oblik, in to je, da nas oddaljujejo od sedanjega jugoslavenskega pisma, namesti da se mu bližamo. J-č.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Da se tedaj truden na duhu in telesu okrepčam, se podam po ogledu nepozabljive mi izložbe v bližnje sovratiste (gostivno) „pri Jagnjetu“. Tu se mi je prav tako zdelo, da sem v ljubljanskem „Hotel Stadt Wien“, kajti vse je bilo tajč, dasiravno je nad vratmi z debelimi črkami napis „sovratiste pri Jagnjetu.“ — Jed, pravijo pri nas, da dušo in telo skupaj veže, in prav imajo naši pohlevni Slovenci; resničen je narodni ta pregovor, in skusil je to že vsak gladen človek. Tudi jaz sem bil koj po homeopatičnem obedu živahnejši in čvrstejši, in jako rad bi se bil malo razgovarjal; al moji mizni tovarši niso mi bili simpatični, tedaj sem raji hrvatski natisnjeni jedilni list čital, pa dostojno se iz njega prepričal, da z novci ne preobilo založen človek — preobjesti se tu nikakor ne more. Končavši preiskavo jedilnega lista vstanem, plačam in se podam zopet na pot. Prvo je zdaj bilo, da pohodim iskrenega domoljuba gospoda profesorja M., s svojo rodovino stanujočega v „zgornji Ilici.“ Jako dobro sem bil sprejet od njega, njegove prijazne ženske in od njegove ljubeznive svakinje, v ljubljanski čitalnici po svoji muzikalni izurjenosti dobro znane nepozabljene gospodičine Š. Kmalu smo se v veseli družbici pričeli živahno razgovarjati o napredku narodnega življenja na Slovenskem; ženske pa so po stari šegi njeznega spóla vmes vpletale mnogo osebnih vprašanj, katerih po vsem rešiti ni mi bil lahák posel. Ker je bilo vreme ugodno, smo napravili z vso profesorjevo rodovino izlet v bližino mestno, v jako lepi in romantični dol sv. Ksavera — ali „dol mlinov“, kajti po vsem dolu ob potoku stoji mlin za mlinom. Pot pelje k sv. Ksaveru od dveh raznih strani; mi smo jo krenili iz mesta memo strelnjarne, v Ljubljani „širstadt“ imenovanega poslopja, po lepi od obeh strani z gostim grmičjem zaraščenim potu na vrh nekega holmca, od kodar vživaš zanimiv razgled na en del Zagreba, na vinograde, hrame, poletne hiše itd. Odtod moraš po kratki pa jako strmi poti navdol, in v malo trenutkih prideš na majhno ravnino, in na cilju svojega potovanja si. Tu stoji zdaj zapuščena nekdanja jezuitska cerkev sv. Ksavera iz prejšnjega veka, od ktere je celi prijetni dol svoje ime dobil. — Ker smo dobro poldrugo uro hodili in se zeló trudili, podamo se v neko ondašnje gostivnico, kjer se dobro vino, mleko, kava, sir, surovo maslo itd. dobiva. Krčma le-ta spominjala me je živo na tako imenovani „Viderčenov grad“ blizo Ljubljane, le da je tam prizor krasnejši in pohod obilnejši memo tega. Pokrepčani na duhu po krasni naravi in po razgovorih o našem slovstvu in drugih narodnih zadevah, na telesu pa po dobri jedi in pijači, v mraku počasi koračimo domú, za prihodnji dan pa sklenemo, da predpoldne muzej, gimnazijo, (realno še zidajo) in društvo „dvorana“ ogledamo, popoldne pa sloveči perivoj „Maksimir.“ S tem namenom se veseli ločimo vsak na svoj kraj; jez se pa po vžiti mali večerjici koj v posteljo zakadim in brzo zaspi. In tako je pretekla prvi dan mojega bivanja v Zagrebu.

Prebudili so me drugi dan solnčni žarki, ki so mi na posteljo posijali. Ura je ravnokar sedem bila — in čas je bil, da nadaljujem ogledovanje premilega mi Zagreba.

Prvo je bilo, da po povžitem jutru stopimo v še

ostale katoliške in grške cerkve, katerih, ako se ne motim, šteje Zagreb deset, to je, osem katoliških in dvoje grških (zedinjenih in nezedinjenih). Toda teh ostalih cerkvá ne morem hvaliti niti notranje niti zunanje posebne lepote; župna cerkev sv. Marka v gornjem gradu je gotičen, jako star stavbin spominek preteklih dni; vendar poezija in domišljija te minete, ko stopivši v stoletja stari Božji hram ne vidiš, česar si pričakoval; leseni, z debelim prahom obloženi, vsakemu drugemu, samo gotičnemu skladu ne podobni oltarji vržejo tvojo živo domišljijo neusmiljeno z zračnih višav na golo trdo zemljo, prepričavši te, da še sedaj živijo barbari, kateri, ako nič hujega ne učinijo, vsaj vse, morebiti po starih cenjenih freško-slikarijah imenitne stene, pobelijo.

Predmestna župna cerkev sv. Petra je večidel nova, v bizantinskem skladu sezidana in ima lep visok zvonik; ravno tako tudi samostanska cerkev pri „milosrdnicah“ v novi deželni bólnici, kjer je sedaj izložba. Tù so me zraven posebne snažnosti prelepe steklarne slikarije na cerkvenih oknih zanimivale. Krasen je pogled, ko solnčni žarki, vsipaje se skoz cerkvene okna, kamenite tla mnogobojno opisujejo in celo cerkev z neko magično pol-tmino razsvitljujejo. Gledal sem zamišljen to krasoto, ko nenadoma orgle zapojó, in angeljsko petje kora se razlegaje celo cerkev napolnuje. Škušale so namreč milosrdnice krasno latinsko mašo, katero sem radostno poslušal, od konca do kraja v pobožnih mislih utopljen, kajti v Ljubljani vživamo res redkokrat veselje, da slišimo kako lepo umetalno mašo, dasiravno imamo filharmonično, več nego sto let staro društvo. Pevski zbor čitalnice ljubljanske ima pač sposobne sile, da bi izpeljaval dobre maše; zašto jih ne eksekutira večkrat? Milosrdnice so tako ginljivo in čisto pele, da sem do solz ginjen Božjo vežo zapustil in srečne štel tiste, kateri na tako lep način Boga častijo.

Nekoliko korakov od tod našel sem malo cerkev nezedinjenih Grkov, katerih v Zagrebu blizo 200 duš prebiva. Ker je cerkev bila zatvorena, šel sem v stanovanje cerkovnika, da mi jo odpre; toda predno mi svetišče otvori, naznani moj pohod svojemu župniku, častitljivemu popu z dolgo sivo brado gosp. Dj. N. Po cerkovniku zvedši, da neki „Slovenac“ viditi želi pohlevno Božjo hišo nezedinjenih Grkov, prikorači častitljivi starček sam, za svoje leta z nenavadno urnostjo, in mi podá s takim srčnim veseljem roko, kakor da bi bil v moji borni osobi vés slovenski narod pozdraviti hotel. Radosten vzame ključ cerkovniku, in me pelje na precej veliko privatno dvorišče one hiše, kjer mala pačedna cerkvica stoji. Tù mi razkazuje vse zanimivosti veličastne slovanske službe pravoslavne cerkve, z mano vred obžalovaje razkolništvo, že brez teh pogubljivih vernih dražeb, dovolj razcepljenih ubogih Slovanov. Mnogo me poprašuje o našem slovstvu, naših narodnjacih, in „zašto niso došli Slovenci na izložbo?“ To zadnje prašanje je tudi še več družih Hrvatov stavilo; vsem sem odgovoril, da je tega edino le „Kolo“ krivo bilo, ker je presamooblastno ravnalo, da so preklicali nazadnje celó vse njegove naredbe. En del Kolovega programa bila je tudi maša v novi kapeli v Maksimiru; in — ona kapela še blagoslovljena ni bila takrat! In tako bi mogel še družih zadržkov po društvu „Kolo“ napravljenih naštet, pa naj bo to zadosti. — Dalje mi je razkazal častitljivi sivobradec vse cerkvene knjige, natisnjene v staroslovenskem jeziku, in veliko je bilo njegovo veselje, ko sem sèm ter tjà kak stavek iz njih čital. Po ogledu vsega tega me je dobri starček še svoji rodovini, bolehní ženki, in lepi črnooki hčerki predstavil. Oči spoštovanega duhovna so se svetile, ko mi je roko zadnjikrat stisnivši pri vhodnih vratih še

enkrat „z Bogom! pozdravite naša braća Slovence“, z ginjenim glasom zaklical. Tudi meni je bilo nekako tesno pri srcu, ko sem vrlega možaka, komaj dobro spoznavši ga, zopet zapustiti moral; zdelo se mi je, ko da bila bi že, Bog zna, kako stara prijatla.

Od tod jo krenem naravnost v gornji grad, da tudi cerkev zedinjenih Grkov pogledam, ktera stoji blizo južne promenade (šetališča). V gornji grad peljejo tri ali štiri dobre ceste in mnogo peš-potov in stopnič; najlepša je peljana iz Jelačičevega trga po tako imenovani „dolgi ulici“ jako strmo, toda z dobrim tlakom in širokim trotoarom prevedena, na obeh stranéh s štacunami in lepimi hišami zarobljena cesta. Tudi jaz jo mahnem po nji v gornji grad, da pridem do „kamenitih vrat“ — sivih temnih ostankov trdnjave iz onih nemilih časov, ko si je človek, le za debelim zidovjem tiščeč, svojega življenja svest bil. Tù je napravljen nek lepo okinčan oltar, črne Matere Božje, z noč in dan gorečimi svečami na čast in slavo blagorodnici prižganimi; pobožni ljudje memogredé pogostoma tukaj poklekajo ter se iskreno priporočajo milosti polni nebeški kraljici. (Dalje prihodnjič.)

Aforizmi.

Zložila Luiza Pesjak-ova.

Najlepše cvetje bo zvenelo,
Veseli sanj ti bo prešlo;
Ljubezni solnce bo zgorelo,
Stekleno bistro bo okó.

Al neminljivo je le eno,
In k njemu vedno hrepeni:
Pošiljaj željo tjà ognjeno,
Kjer večna radost ti zori.

Vidne solze ne pekó,
Ki rosijo le okó;
Toda žgeče so solzé,
Ktere joče nam srcé.

„Bog te obvarji!“ — prelepe besede,
Al govor otožen si ti;
„Bog te obvarji!“ — visoka molitva,
Šaj več na zemlji je ni!

Čast in blagor domovini,
Hvala vedna jo obdaj;
Slavna bodi „Slava“ mila,
Slavo „Slavi“ vekomaj.

Zloga le veže in krepča srca,
Razpor uničil bo stebre sveta;
Postavljajte zlogi veliki oltar,
Da razpor vas zbežal ne bode nikdar!

Nasprotnika ne zaničujte,
Kter' z golim mečem se borí;
Zavratnika le osramujte,
Ki po zvičacah vas morí!

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

12. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Predragi brat! Mislim, da mi boš rad verjel, ako Ti povem, da sem se preserčnega štel, da mi je bila prilika, približati se ob preimenitni tisočletnici častit-

Imenitni časi rodé imenitne možé; naš čas pa ravno ni imeniten. Tedaj bomo tudi mi sami neslavni, brezimni očetje boljih nasledkov, ki se bodo srdili nad nami, da smo toliko zanemarili in jim zapustili toliko popravil.

Zapozabil sem se, ko sem pisal zadnje vrste. Tak je le površni stan cele Evrope, in nas Slovence malo zadeva; mi nismo in sami za-se ne bomo imeli velikega pozemeljskega kosa; pozabiti ne smemo, da smo majhen narod. K sreči smo ud velike države, ki nam lahko varuje dom in narodnost vseh sovražnikov. Pod velikem krepkim varstvom nas tudi slabosti sedanje dôbe veliko ovirati ne morejo; če nas pa tudi kaj zadevajo, se lahko tolažimo s tem, da so take dôbe v človeški zgodovini redni prestopi v nove bolj stanovitne dôbe, in da, kakor bolezní v krepkem telesu, ne trpijo dolgo.

Ko drugi narodi po veliki Evropi bolj trpé kakor mi, je med tem nam ohranjeno več moči za lastno narodno korist, in večo priložnost imamo popravljati in dopolnovati, kar nismo utegnili v poprejšnjih slabih časih, da se v omiki in narodni zavesti bolj približamo narodom, ki so prej, kakor mi, imeli ugodne čase. Ker smo zeló zaostali, smo tolikanj bolj dolžni porabiti sedanjost, kakor koli je koristno. Karkoli je mogoče iztirjati iz sedanjega časa, vse moramo poželeti in pridobiti.

Sedanjost je pa kratka; če v nji popravljamo, kar smo nekda zamudili, moramo tudi pripravljati se za prihodnost, od ktere toliko dobrega pričakujemo. Steber naše prihodnosti nam pa mora biti naša deca. Skrbeti moramo, da bodo naši otroci bolje izrejeni kakor smo bili mi; prizadevajmo si, da naše šole postanejo resnične narodne odgojilnice, da se bode učilo, kakor se uk najbolje duše prijema, v jeziku, ktere ga otroci najbolj ljubijo in umé: v maternem jeziku, da se bo učilo, učence v vednosti in čednosti bolje rediti, kakor so njihovi stariši bili izrejeni. Če bodo učenci blagi mladostini varuhi, bodo postali tudi mladenči blagi možje, vneti domorodci in krepki državljani; potem bo tudi naš narod ne le rešen mnogih zmot in nesreč, ampak tudi hvalno bo stal v vrsti drugih večih narodov enakopraven in enakoomikan.

Osoda nam ni namenila samostalnega bitja in gibanja v zemeljski zgodovini, da nas pa večí narodje ne zatarejo, nas je združila z drugimi malimi narodi v veliko državo, v kateri se drug drugzega zatirati ne moremo, vsi vkup pa lahko branimo proti vsakemu sovražniku svojo zvezo in svoje razne narodnosti. Dala pa nam je osoda namesti silnosti in orožja mnogo dušnih moči, in sposobni smo, meriti se z drugimi narodi. Le na duševnem bojišči moremo narodne zmage dobivati, nikjer drugje. Národno slavo moremo doseči le v národni omiki. Utemeljevanje in razširjanje narodne omike, edini cilj in konec vsega narodnega početja, je pa tudi samo po sebi slavno delo, ker je blagodušno, neskončno, kakor je neskončna omika, in ima stanoviten vspeh, ker ni dôbe in moči, ki bi mogla ustaviti omiko. Skrb za narodno omiko je pa tudi najbolj koristen pripomoček k sreči vsacega naroda, ker omika ni samo hranilka národnosti, ampak tudi mati neštivilnih dobrot.

O omiki sploh bom še prihodnjič imel govoriti, zdaj se moram vrniti v mesta, od katerih sem se daleč odtegnil.

Za bolje izrejo naših dedičev, za spodbujevanje in složno napredovanje národne omike so potrebne središča. Mesta, če tudi majhne, so že po naravi središča za okolico; v njih je večí stek ljudi, vsaj nekaj prebivavcev je bolj izobraženih, lepe navade, izobražene šege, koristne naprave se hitreje vpeljujejo in kmali utrdijo; obrtnija in trgovina pa napravljate več in bolj gibčnega premoženja, kakor sploh na kmetih. Premož-

nost je pa na sebi človeku, ki le količkaj duha v sebi čuti, dober nagib, da se povzdiga nad občno navadnost. Kakor ima mesto več ljudi in izobraženosti, tako utegne privabiti tudi precej učencev iz okolice; ker je bolj premožno, pa ima lahko tudi lastno mestno ali, da bolje rečem, mestjansko šolo z dobrimi in dobroplačanimi narodnimi učeniki. Velik korak naprej, plodovit kapital za narodni blagor je dobra mestjanska šola. Koliko več bi bilo na duši in telesu zdravih ljudi, poštenih možakov in domorodnih mestnjakov! Take narodne mestnjanske šole, ki bi popolnoma ustrezale terjativam novega časa in narodnosti, pa nimamo še nobene.

Celó celó malo imamo narodnih plemenitašev; milo jih pogrešamo; dokler pa narodu ne pridobimo zraven duhovstva in kmetijstva tudi domorodnih mestnjakov, bo naše narodno življenje le težavno, polovično. Mestnjane pridobiti je pa med našimi najbolj težavnimi in najdaljimi prizadevanji. Na kmetih je ljudstvo ostalo precej nepokvarjeno; tû ni treba krivih misel spodbijati, ampak le dramiti. Duhovstvo je doseglo na podlagi vere in resnične kršanske nravi veliko prave omike, tedaj je moralo postati národno iz lastnega prepričanja. Sedanji mestjanski rod je pa še iz pretekle dôbe močno pokvarjen, in skoraj ne more zapustiti svoje ptuje polovične omike posebno, dokler ima tako malo izgledov narodne omike. Le malo je izjém v nekaj malo mestih. Ravno v mestih je pa največ predsodja, največ izrastlik napčne izreje, mnogo strahu pred vsem napredkom, ker napredek je novina; malo je duha zločnosti in preveč sebičnosti; javno življenje je iz stare navade — železne srajce — nekako leno birokratično, ter ne tako, da bi okolicam bilo posnemaven izgled, in k vsi nesreči je še povsod dokaj revščine, ktera bo s časom še večja vsled kupčijskih in obrtnijskih prememb sedanjega časa. Ker pa vsak revščino tako blizo sebe vidi in se je sam za-se boji, iz zgolj kratkovidne varčnosti, ravno po mestih ni najti radodarnosti za duševne namene.

Vendar v mestih, v naših, tako malo narodnih mestih, morale bodo razcvetiti narodne odgojilnice; moralo bo tako biti, čeravno še ne kmali.

Vsako narodno življenje vladajo večne neogibne postave, ki si v napredovanji zgodovine z ukazno močjo zahtevajo občno in stanovitno veljavo. Po ravno teh postavah bodo enkrat postale naše mesta narodne središča, zbirališča vseh dobrih národnih moči in varstva pravih narodnih učilnic.

Skusil bom o tem prihodnjič bolj na tanko govoriti, ako se mi ne pripetí kakor danes, da govorim o vse drugačnih rečéh, kakor sem obljubil.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Zgornji grad (zgornje mesto) bil je njega dni od spodnjega grada po svojem obzidji popolnoma ločen, tedaj posebna trdnjava za-se in od nekda sedež vseh cesarskih in mestnih uradnij, stanišče vojaških in civilnih uradnikov, častnikov itd. Na prvi pogled zapaziš razloček med zgornjim in spodnjim gradom; spodnji grad, kakor prebivališče malih in velikih trgovcev, obrtnikov, rokodelcev, umetnikov, gostivnic, tedenskih trgov za vsakovrstne človeške potrebe itd. ima nekako živahno gibanje in šum, o katerem v zgornjem gradu ni sledú; le tû pa tam srečaš kacega človeka, se ve da večidel uradnika; štacun, rokodelcev, gostivnic pa je jako malo. Od uradnij so posebno imenitne: velika sodnija, deželno finančno, poštno in stavbeno ravnateljstvo, velika županija, ces. blagajnica, računstvo in mnogo družih manjših

uradov. Pri računstvu je dobra tretjina Slovencev, se vé, da morajo razumeti in pisati vsi dobro hrvaški, ker večidel vse opravila uredujejo hrvaški. Memogredé stopil sem v ces. blagajnico, kjer sem imel poročilo do nekega znanega gospoda; ni tako prostorna kakor ljubljanska. Tudi tù in pri drugih uradih služi mnogo Slovencev svoj kruh. Tedaj mladina slovenska! le uči se marljivo narečja naših sosednih bratov, in ni se ti pomanjkanja kruha bati, kajti Hrvat ne črti Slovenca, temuč le one, ktere je spoznal za odpadnike svojega naroda; taki so pred malo leti slovensko ime pri Hrvatih v nekako nečast pripravili, kajti zaterali so v svojem času narodnost pri Hrvatih tako, kakor so ji protivniki sedaj pri nas. Al naj pustim to, in se povrnem k svojemu predmetu.

Ker nisem najti mogel cerkve in bogoslovnice zedinjenih Grkov, naprosim nekega na straži stoječega pandura (policaja) v lični národni obleki, naj mi pokaže ondotni kraj, kar je storil z veseljem. Tudi tukaj me je ravnatelj bogoslovja in župnik male srenje zedinjenih Grkov radostno sprejel, ko sem, predstavši se za Slovenca, mu svoje želje naznanil, da bi rad malo cerkvice vidil. Gospod prefekt me precej pelje v majhno pa čedno Božjo hišo, mi razloži do pičice vse cerkvene obrede v staroslovenskem jeziku, razločke med latinsko in grško-katoliško cerkvijo in se sploh tako ljubéznjivo do mene obrača, da nikdar ne bodem pozabil tega vrlega, za svoj narod jako vnetega poštenega možaka. Tudi on je z mano vred obžaloval vpeljanje latinskega jezika pri katoliških Slovanih namesti staroslovenskega. Poslovivši se od njega, mi gosp. župnik ponuja zajutrak, pa ker sem že zajutrkoval in ker se mi je že močno mudilo odreči sem moral, toda prijazni gospod ne odneha in me nazadnje na „ručak“ (kosilo) povabi; radostno sem sprejel povabilo.

Sedaj pa naglo čez „južno promenado“ po neki bližnjici skoz privaten vrt v stanovanje gosp. profesorja M., ker dogovorjeni čas je že pretekkel. Tù so bili že vsi pripravljeni, in po isti bližnjici jo krenemo zopet v zgornji grad na „južno promenado“, kjer smo enmalo postali, da smo se radovali nad krasnim pred nami ležečim prizorom prelepe hrvatske zemlje. Dan je bil jasen ko ribje oko; ker hribi in holmci niso zadrževali naših oči, občudovali smo krasoto neizmerne, v sinji daljavi se v meglah zgubljajoče planjave. Most železnice, čez Savo napravljene, lesketal se je v lepem solnčnem svitu, in na tanko smo štiri v vodi stoječe stebre razložili. Na tem v resnici najlepšem prostoru zagrabškem stoji viša realka, ktero so pa tistikrat še zidali. To učilišče naj se ne more pritožiti, da trpi pomanjkanja svitlobe. Od tod smo šli v gimnazijo zraven nekdanje jezuitske cerkve; šolske sobe niso tako prostorne kakor ljubljanske, kajti tudi število učencev ni tako veliko kakor v Ljubljani. V prvem nadstropji imajo profesorji lepo svetovalno dvorano. Predavajo se vsi predmeti brez izjemka v hrvaškem jeziku; nemščini je tam odmerjen isti prostor, kakor pri nas slovenščini; enako je na viši realki. Pri obeh učiliščih je mnogo profesorjev slovenskega rodú. V drugem nadstropji je akademična knjižnica s kakimi 3000 zvezki; knjige so vse razpostavljene v eni in isti sobani. Varh knjižnice, gosp. prof. Muh, nas je jako prijazno sprejel in nam z veseljem vse razkazal. Tù sem se tudi moral vpisati v častno knjigo za tujce.

Zapustivši sedež modric podamo se v muzejo, ktera je pri tleh v eni in isti hiši z „dvorano.“ Varh muzejini, štajarsk Slovenec po rodu, otvoril nam je brzo sobe ne ravno velikega, pa po svoji natančni zbirki vseh v gorah in sploh na zemlji trojedne kraljevine najdenih okamnjenih komadov, rud, školjk, starin, slik,

knjig itd. zanimivega poslopja. Prva soba napolnjena je s starinami, kakor na pr.: orožjem, slikami, vezermi; tudi dvoje mumij tù stoji: ena je odvita in v stekleni škrinjici spravljená, druga pa leži v leseni, s hieroglifi pomalani tružici. Druga prav mala sobica odmerila je svoj prostor školjkam, ticam, čveteronožnim živalim, žuželkam in golaznicam v vinskem cvetu shranjenim. Vsaki komad ima svoj napis, to je: imé, kje in kadaj da je bil najden; vrh tega je dodana še kaka opazka v boljo razjasnitev tega in unega komada; razume se, se ve da sámo po sebi, da so vsi napisi čisto hrvaški. Tretja soba je posebno geologu zanimiva, ker ima shranjene vse na hrvaški zemlji najdene okamnjene stvari, potem rude, žlahno kamenje, bisere itd. Nekteri komadi te zbirke so jako krasni in zeló važni za zgodovino naše matere zemlje. Četrta soba ima lepe po životu posnete slike slavnih hrvaških mož, kakor na pr. bana Jelačiča, Haulika in druge; slike „prvega Slovana“ sem žalibože pogrešal. Tudi neka nožna preproga je tù razgrnjena; vezle so jo domorodne gospé 1848. leta ter jo posvetile bojnemu junaku Jelačiču. Peta in zadnja pa jako temna soba ima zopet slike avstrijskih carov in še nekoliko družih slavnih mož, stare knjige itd.; tudi sem tù vidil v minijaturi bronasti kip Jelačiča bana, od slovečega Fernkorna v Beču vlit; on predstavlja pokojnega junaka na v zrak se spenjajočem konji sedečega v narodni obleki, v roki držečega zvesto sabljo. Celi kip stoji na velikanskem granitnem podnožji, ki bode stal dodelan o svojem času v orjaški velikosti na Jelačičevem trgu. Zanimivale ste me tù še posebno dve krasni ruski knjigi, tiskane v Petrogradu v carski tiskarni z jako lepim bojnotiskom; knjigi te nam kažete slike pokojnih ruskih carov in carinj, njihovih plemenitašev, posvetnih in duhovnih, ruskih seljakov in meščanov obojega spôla, njihove obleke, lišp, dragocnosti posvetne in cerkvene, potem nektare starožitnosti ruske, vse s krasnim barvotiskom jako umetno in dovršeno izdelano. Kratki popisi v razjasnitev slik ovih knjig so tiskani v ruskem in francozkem jeziku. Kakor sem pozvedil, je dobila muzeja te knjigi brezplačno; samo prositi ji je morala v Petrogradu. Radoveden sem, ali imamo tudi v ljubljanski muzeji oni krasni knjigi, kteri nam jasno kažete, da Rusi niso taki barbari, kakor mislijo nekteri Nemci, ker so pred tolikimi leti že take preimenitne dela dovršili. Ako jih pa nimamo, vedil bi vendar rad: kteri zadržki so neki, da onih krasnih delih ruskega uma ne dobimo v last?

(Dalje prihodnjič.)

Mladi mornar.

Zložil rajni Matevž Lotrič.

Mornar:

Ljuba ptica! kje si bila?
Kje si sladko roso pila?
Kje majala vejice?
Pela sladke pesmice?

Koljko gor, si preletela?
V koljkem času si dospela
Sém do morja grenkega,
Kraja mi sovražnega?

Za deveto tam višino
Al si vidila dolino,
V sredi nje pa mirno vas?
Tam še čaka zlat me čas;

Tam so mati me zibali;
Tam s tovarši se igrali;
Tam sem prvo pesem pel;
Tam le kdaj še bom vesel!

Ptica:

Za deveto tam višino
Res sem vidila dolino,
V sredi nje pa mirno vas;
Tamkaj čuli moj so glas;

Tam sem vejice majala,
Rdeče cvetje osipala —
Tjè nazaj še bom prišla,
Naj tud' jez bom tam domá.

K hišici sem spat hodila,
Noter mati je molila
Za mornarja mladega,
Sina ji preljubega.

Sestra jest' mi je dajala,
Jez pa s petjem ji plač'vala.
Naj tud' teb' vmirim srce:
Ki te ljub'jo, še živé!

na to, kako bi se dalo odvrniti, da dežela ne oboža popolnoma.

Pomoč taka je to, da se krajem, ki kaj pridelajo, odpre pot, da morejo na prodaj peljati svoj pridelek.

Okolica metliška in črnomaljska pridelujete posebno vino, — ako tega svojega pridelka prodati ne morete, obožati morate popolnoma. Strašna gora Gorjanec zapira belim Kranjcem pot, da s svojim dobrim vinom ne morejo v gornjo deželo; ko bi pa železnica šla skozi njih kraje ali saj blizu njih, bi lahko dober kup vozili dobro svoje vino na gorensko stran in ga le-sèm prodajali. Kar pa se tiče vina ondašnjega, je gotovo, da je že zdaj dobro, da se pa bo lahko merilo z vsakim drugim vinom, kadar bojo jeli v kleti (hramu) ž njim umnejše ravnati kakor ravnajo še zdaj.

Po vsem tem tedaj predlagam sl. kupčijski zbornici: naj priznava potrebo železnice, kakor sem jo popisal, za dolensko stran, in ako potrdi moje misli, naj stori vse, kar je treba, da se napravi toliko zaželjena železnica. —

Po nasvetu predsednikovega namestnika gosp. Samasa-ta je zbornica soglasno sklenila, da se tudi ta predlog priporoči sl. ministerstvu.

Kako bi se vsi Slovani najlože naučili vseh slovanskih jezikov. *)

Spisala naj bi se za vsak slovansk narod taka slovnica, ki bi, kolikor mogoče na kratko, razkazovala enakosti in različnosti vseh družih slovanskih jezikov, in sicer:

1. za Slovence, v slovenskem jeziku pisana, naj bi kazala, v čem je enak slovenski jezik hrvaškemu (ali srbskemu), potem českemu, poljskemu in ruskemu, in v čem se od njih razlikuje;

2. za Hrvate ali Srbe, v njih jeziku pisana, naj bi razkazovala ravno to od slovenskega, českega, poljskega in ruskega jezika;

3. za Čehe, v češčini pisana, naj bi razlagala vse to od hrvaškega, slovenskega, poljskega in ruskega jezika;

4. za Poljce, poljski pisana, naj bi spet razkazovala enakosti in različnosti vseh družih slovanskih jezikov s poljskim, in

5. za Ruse, v ruščini pisana slovnica, naj bi ravno to razlagala od vseh družih slovanskih jezikov.

Taka slovnica naj bi se potem v dotični deželi vpe-ljala po vseh gimnazijah in realkah. Slovenska taka primerjajoča slovnica po slovenskih deželah, hrvaško-srbska po Hrvaškem itd. Šolska mladina bi se po tej poti igraje naučila vseh slovanskih jezikov toliko, da bo lahko razumela vsako slovansko delo. Tako bi postala cela slovanska literatura lastnina vseh Slovanov skup in vsacega slovanskega naroda posebej, in ne bi trebalo toliko ptujim knjigam v slovanske kraje poti odpirati, a domačim slovanskim je zapirati.

Po tem načinu bi tudi najbolje razvidili, kako se ima slovansko narečje slovanskemu bližati, da dosežemo tudi mi Slovani skoraj to, kar so dosegli pred nami vsi omikani narodi, to je — en občen jezik. Do tistih-

mal pa bi saj vsak omikan Slovan razumel vse slovanske narečja. In tako bi bile široke vrata odprte vsaki slovanski knjigi.

Val. Lužnik.

Jugoslavenstvo.

* *Bosiljak, list za mladež.* Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Prvi list tega novega časnika, vzlasti mladini namenjenega in v našem listu že oznanjenega, je prišel na svetlo. Lepo je spolnil, česar smo pričakovali od vrlega vredništva: gradiva izvrstnega na vsako stran hranuje v sebi. Da vidijo bravci naši, da ni težko razumeti hrvaščine, jim damo za poskušnjo iz njega pesmico:

Sokol i njegova majka.

Od Napoleona Špun-Stričića.

Mladjan soko na kamenu sjedi,
Sjetno sjedi a u nebo gleda;
U visinu letio bi rado,
K sunašcu ga srce vuče mlado,
Al sokoli besjede mu stari:
„Miruj, diete, mladosti nekvari;
Nisu za te visine bezkrajne
Ni sunčane carevine sjajne.
Sunce bi ti krila izgorilo,
Vid bi jasni tebi zasliepilo —
Miruj, diete, doma s' drži svoga.“
Sluša majka sokola staroga,
Sluša stara, a svjetuje sina:
„O moj sinko, dušo materina!
Ako tebe k suncu želja vuče

I u tebi smjelo srce tuče —
A ti leti nebu pod oblake,
Povriedit te neće sjajne zrake:
Tko se boji, samo tom krilašča
Pali vatra ognjena sunašca —
Tebi sunce pozlatiti će krilo
Jer je nebu smjelo srce milo.“
Tako sinku majka govorila
Sokola si mlada ohrabrila.
Diže sinak ponosito čelo,
Na lakih se krilih diže smjelo.
Do sunca je jarkog doletio —
Zlatna krila natrag je donio.
Zlatna krila sinku dika bila,
A majka se sinkom ponosila.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Iz muzeje krenili smo jo na ravnost po stopnicah v prvo nadstropje ne ravno velike, vendar prav lične hiše, in bili smo v poslopih društva „dvorana.“ Varh muzeje tudi sluga „dvorane“, bil nam je vodnik. Koj pri vhodu je mala sobica, kjer se obleka odlaga, poleg nje kavana z dvema sobama; od tod stopimo v čitalnico, jako lepo in pripravno sobano, z obilnimi nemškimi časniki, med katerimi so slovanski skor da bele vrane! Zraven čitalnice je dvorana, od ktere ima menda celo društvo svoje ime. Krasno poslopje je pravilno na štiri vogle zidano, na treh straneh z galerijo obdano. Vse je okusno in lično. Prostora za ples je malo več kot v ljubljanski čitavnici.

Ker je poldne že davno minulo, hitel sem, da mož beseda ostanem, na „ručak“ k gostoljubnemu gosp. prefektu bogoslovja zedinjenih Grkov, kamor sem bil tako prijazno povabljen. Gospoda župnika še ni bilo domá; sprejel me je ljubeznjiv mlad bogoslovec, mi razkazal stanovanje svojega ravnatelja, imenoval mi na stenah viseče slike slavnih grških škofov in se sploh tako izvedeno obnašal, da mi vedno ostane v dragem spominu. Med tem dospè moj gostoljubni prefekt domú, in ker je bilo pripravljeno že vse, sedemo koj za mizo k izvrstnemu obedu. Prav židane volje smo bili; razgovarjali smo se med obedom o Slovencih in njihovim slovstvu; napitnice, v katerih so Hrvatje mojstri, se ve da, niso izostale, in ker je moj gostoljubni ravnatelj napival posamesnim veljakom slovenskim, napil sem jez navdušenega srca na dolgo zdravje „prvemu Slovanu“ milostljivemu vladiku djakovaškemu, preblagemu podporniku naroda jugoslovanskega, tudi nam Slovencem priljubljenemu škofu Strosmajer-u. Take in enake napitnice vrstile so se, in po prijaznem razgovoru pretekkel je čas, ko bi bil trenil. Predno sem se nadjal,

*) Ta misel je po našem mnenju tako praktična in se tako lahko izpeljati dá, da je vredna pomislika od vseh strani in vseh dežel, ktere zadeva. Da se pa pozornost obrne na to prevažno idejo, treba, da sl. vredništva vseh slovanskih znanstvenih časnikov blagovolijo gosp. Lužnikov predlog vzeti v svoje liste in ga tako izročijo učenim Slovanom v prevdarek. Da se najdejo možje, ki so v stanu spisati take slovnice, ni dvombe. Kadar pa imamo slovnice, hajd v šole ž njimi — in vse je storjeno! Vred.

bilo je na zvoniku sv. Marka tri popoldne. Posloviti sem se moral tedaj od domoljubnega gosp. župnika in njegovih ljubeznjivih učencev, da hitim po najbližnji poti v stanovanje gosp. profesorja M., kjer sem bil grajan od ljubeznjive gospice Š. zaradi svoje zamude, pa kmali odvezan svojega pregreška in vzet v prijazno družbico, ki je romala v Maksimir, dalje po svetu sloveči perivoj.

Šli smo iz zgornje Ilice čez Jelačičev trg memo stolne cerkve poleg tako imenovanega „potoka“ neke male vmazane vodice, obrobene na obeh straneh s temu neprijetnemu kraju primernimi poslopji, delajočimi mnogo temnih, pa zelo obljudenih ozkih ulic. Zapustili smo posebno zaradi moje osebe po tej poti mesto, da vidim, kakor je gosp. profesor rekel, tudi „Kehrseite“ stolnega mesta trojedine kraljevine, ktera je, kakor sem pozneje izvedel, „citta vecchia“ v Zagrebu.

V Maksimir peljete dve poti: to je glavna, s topolovim drevoredom zasajena cesta, pa druga manjša s kostanjevim drevoredom zarasena, bolj za pešee priprava, dasiravno nekoliko daljša pot memo glavne ceste. Tudi mi smo dospevši po stranskih stezah do kostanjevega drevoreda to drugo pot izvolili, da se ognemo obilnemu prahu na veliki cesti. Trajalo je male pol ure, in bili smo na cilju ali prav za prav na pričetku svojega potovanja, kajti velikanski, več ur v okrogu obsegajoči perivoj potrebuje, kakor sem že enkrat omenil, le bolj za površni pregled dobrih treh ur hodá. Ker je bilo že tri četrt na štiri in ker smo hotli zvečer še v kazališče iti, nežnji spol pa že zaradi svoje okorne obleke za naglo hojo ni vstvarjen, razdelili smo se v dve krdele: ostali so gospá, gospica in deca v bližini pri vhodu ležeče gostivne, gospod profesor pa in jaz podala sva se nemudoma, na prelepo, toda dolgo, na levi strani „belvedera“ ležečo pot. Na peš poti proti „lovački koči“ je perivoj bolj z mladim lesom enolično zarasen, le sèm ter tje stoji kak debel hrast vmes. Cela pot je jako snažna z drobnim peskom posuta in skoz in skoz ravna, senčnata noter do zverinjaka, kjer nenadoma zagledaš cele trume brzonogih srn in belih jelenov na malem v sredi ograje stoječem, tù pa tam zarasenem holmu se pasti; mali, skoz zverinjak se zvijajoči, plahim živalicam čisto vodo donašajoči potok pa mirno šumljaše jako povzdiguje to čarobno sliko. Nekoliko korakov od tod stoji na malem griču „lovačka koča“ jako prijetno sezidana v švajcarskem skladu. Okoli kuče bilo je vse polno ko sneg bele vsakovrstne perutnine, domačih zajcev itd. Odloženo je tako, da je beli zarod perutnine in drugih domačih žival lastnina svetlega škofa in ostane tù, — kar pa je živalice, druge, ne bele barve, je lovčeva. Neka črna baba sprejela naji je na pragu „lovačke kuče“ stoječa in naji molče v zgornje nadstropje peljala. Tù stopila sva v krasno, z likanim hrastovim lesom od stropa do tal vloženo sobano s pomoli, od kodar vživa okó na tri strani perivoja prelep razgled. Okna sobane ozaljšane so z umetalnimi steklenimi slikarijami; pohištvo pa je po starinarskem okusu jako lepo izdelano; na postranskih mizah stojé one, iz Delaros-ovih in drugih viteških romanov dobro znane velikanske, več kakor tri bokale držeče čaše. Ostal bi bil rad še dalje na tem prekrasnem kraju, pa bežeči čas ostro naji opominjeval je k nadaljevanju najinega potovanja. Podarila sva pred odhodom mal darek črnemu ženskem cerberu in hajd naprej koračiva proti „mirni kolibi.“ (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Zagreba 12. nov. Naše pevsko društvo „Kolo“ napravilo bo 16. dne t. m. svečani koncert v spomin

svojega dveletnega obstanka. Evo program njegov: 1. Proslov. 2. Slavjan, hrvaški zbor od E. Vaškovića. 3. Romanca v H-dur iz Tria za gosle, violončel in glasovir od Šk. Feske-a. 4. Kalendár a ne farár, slovaški zbor od Th. Bradsky-a. 5. Deklamacija. 6. a) Plač za dragom, hrv. pesem od F. Livadovića, b) Popotnik, slovenska narodna pesem. 7. Andante con moto v B-dur iz kvarteta za gosle, violo, violončel in glasovir od Š. Feske-a. 8. Kdo je mar? Veliki slovenski zbor od dr. Benj. Ipavca. Ker smo čuli že toliko hvale o Ipavčevem zboru, nam je vrlo na radost, da nam ga zapoje „Kolo“. — Druga Vam zanimiva novica gotovo je ta, da gospodičina Sch-f, ki je v čitavnici ljubljanski Vas večkrat z lepim petjem razveseljevala, je ponudbo odborovo sprejela in narodnemu gledališču pod imenom gospodičine Milanove pristopila, kjer igra v operetah. „Naše gore list“ piše o nji tako-le: „Ko nas je prošle sesone tako iznenada zapustila gospodičina Traveničeva, bali smo se, da ne bomo tako lahko nadomestili te zgube; al odboru je prav po sreči šlo, da nam je dobil novo pevačico gdni. Milanovo, ktere akviziciji je občinstvo izrazilo svoje zadovoljstvo v operetah „Svatba kot svjetiljkah“ in „Suprug pred vratih.“ Menda se ne motimo, ako prerokujemo gdni. Milanovi sjajno prihodnost na gledališčinem polji, ker ima vse lastnosti za predmet, ki si ga je izvolila. — Ker pišemo o gledališču (kazališču) zagrebskem, naj posnamemo še iz oglasa upravljajočega odbora, da je oskrbel 7 novih iger jako zanimivih in da se nadja, da Zagrebčanje si probudijo iz svoje momentane letargije in pridno obiskujejo gledališče. — „Domobran“ je v saboto prinesel novico, da vsak vlak donaša sedaj v Zagreb cele čete Slovencev, oboroženih s pilami (žagami) in sekirami, da grejo kakor z vojsko nad gozde. To je napotilo malo skupščino zagrebske županije, da je opomnila vse okrajne gosposke, naj pazijo, da se ne ravna zoper zakon gozdni, kadar se les seče.

V Mariboru dne 13. listopada. — s — Brali smo te dni v časnikih, da državno ministerstvo ni potrdilo predloga, naj bi se v prvem razredu tukajšnje gimnazije, ako je razdeljen v paralelke, Slovenci v verskem nauku učili posebej in to v maternem jeziku; reklo se je, da dijaki prve šole so pre v nemškem jeziku do tega izurjeni, da pri dobri metodi (?) umejo tudi nemški poduk, sicer pa ni zabranjeno niti v veronauku niti v kateremkoli predmetu posameznim učencem, katerim je treba, nemške besede sloveniti. Nekako čudno se vendar kolo vrti; nekdanj se je reklo, da nismo imeli knjig, a sedaj imamo knjige, in reče se, da znajo učenci toliko nemški, da se lahko učijo iz nemške knjige. Ako Slovenci prav poznamo, on Boga moli, kakor so ga mati naučili v maternem jeziku najlepše in najboljše, in čut pobožnosti kakor čut ljubezni do matere in maternega jezika biva v srcu in se sadi v srce najlepše in najboljše v materinščini, nikakor pa s tujim jezikom, kterege usta govori, do srca pa ne sega. Imenovani predlog gospoda verskega učitelja Dr. Žagerja je bil čisto ponižen, kajti dr. Žager ni predložil, naj bi se sploh učil veronauk za Slovence, kateri so na mariborski gimnazii v večini, posebej v slovenskem jeziku, ampak le takrat, kadar ločenje slovenskih in nemških učencev nečini nobenih stroškov. Kadar so namreč paralelke, se itak v vsaki pralelki posebej uči in po takem bi se lahko veronauk v edni paralelki učil v nemškem, v eni pa v slovenskem jeziku. Če se tedaj kaj takega ni dovolilo, imamo pač še dolgo pot do ravnopravnosti! Gosp. dr. Tomana pa, ako ide v državni zbor, prav lepo prosimo, naj teh vrstic ne prezre.

Iz Celovca 13. nov. — Kakor je bilo v poletnem času tiho v naši čitavnici, tako se zdaj vse živo giblje.

na Francoskem že leta 1558; na Nemškem je pravo natiskanje sekiric še le Breitkopf na Lipskem leta 1752 vpeljal.

117. *Oblon, balon*, glej: „Aerostatična mašina.“
(Dalje prihodnjič.)

Národnost — in pa slepôta nekterih.

Res mora slep biti, kdor ne vidi, da dandanašnji vsak narod v Avstrii — ker ima Božjo voljo in cesarjevo pismo od 20. oktobra 1860 za-se — se poganja za to, da dobi popolnoma vse pravice, ktere so prva podlaga vsemu temu, da si po čedalje viši omiki zljajša in zboljša svoje življenje. In vendar žalibog, da se tacihi slepihi ljudí ne manjka, kteri res mislijo, da se bo dalo pravično to zahtevanje še kdaj zatreti in da bode vseh teh „norčij“, kakor jih imenujejo, zopet konec. Oj, kako slepi so taki ljudje, ki ne vidijo, kaj se po svetu godí in kako od 20. oktobra 1860, ko je zopet solnce blage ustave posijalo pred prag vsem avstrijskim narodom, vsako leto, kar se tiče národne zavesti pri mladih in starih, za deset let šteje, in kako vsakoršno zateranje po fizičnih postavah le toliko večo reakcijo rodi!

Odkod pa vendar izvira taka slepota nekterih? Vzroki so mnogoteri.

Nekteri izmed njih so tacega stanú, da ne pridejo z narodom v nikakoršno dotiko; občijo se le z ljudmi svojih misli, in če prav naleté včasih na kakega družega človeka, tudi ne zvedó pravega zato, ker jih pozná in — molčí, ali pa, če je reva v možganih, se jim hlina in napeljuje vodo na njih mlin. — Drugi so zopet tako kratke pameti, da ne ene svoje, samostojne misli nimajo; le, kar beró v časnikih, kterih glavna naloga je, da „kulturo nosijo na vzhod“, to jim je evangeli; ti časniki pa imajo za vso Avstrijo le eno struno, po kteri naj hoté ali nehoté plešejo vsi njeni narodi. — Še drugi pa so tako zarujevéli v nekdanjem Meternihovem času, da res mislijo, da omika je le privilegija enega národa in po to privilegijo morajo segati vsi narodi. Kakor je nekda Napoleon nameraval vés svet v Francoza vtakniti, tako si mislijo nekteri dandanašnji, da vsa Avstrija mora v vsem nemška biti. V tem smislu si po stari in novi „Pressi“ in družih enacih časnikih tolmačijo oni „Reichseinheit“ (edinstvo cesarstva) in črtijo in preganjajo druge, kteri le predobro vejo, da je tem možakom „Reichseinheit“ le plajšč, za kterim zakrivajo svoj „Grossdeutschthum“, tedaj je za njih centralizacijo skrita le germanizacija. Tem ljudém ne gré v glavo, da prava srčna edinost mnozihi narodov se opira ravno na to, da vsak narod vživa enake pravice, — da narod ne zavida národa za prednosti, — da vsak narod more po najbližji in najpravniši poti — to je, po poti svojega (maternega) jezika doseči vse to, česar potrebuje za omiko in blagostan svoj. Ko bi ti centralisti, ki se še celó „liberalce“ (svobodnjake) imenujejo, le po veliki natori se ozrli in bi imeli kaj razumka za njene stvari, saj bi vendar mógli viditi, da rožice raznih barv in dišav cvetó na livadi ena poleg druge, in livada ostane cela kakor je bila; da tičice prepevajo pod milim nebom v logu ena zraven druge in nobena izmed njih ne sili drugi svoje pesmi, pa se vendar njih mili glasi zlagajo v tako soglasje, ktero ušesa mika in srce veselí, in log ostane log, kolikoršen je bil. Kako, da tako tudi vsi narodi mnogojezičnega našega cesarstva, drug zraven drugega, v miru in ljubezni ne bi živeli kot bratje v vsem enacih pravic? Ta razlika je Božja naredba; po kteri pravici se ji mora malopridni človek zoperstavljati? Vsak narod ima pravico do tega, da vsak

njegovih ljudi veljá za človeka v državi; ako se mu pa njegov jezik jemlje, kteri je sredstvo, da po najkrajši poti dospé do potrebne omike, se mu jemlje popolna veljava njegova, ker drug človek mora namestovati njega, da mu pové, kar on sam iz pisma ali knjige ne more izvesti, v ptujem mu jeziku podanem. Nekdaj, ko so časi bili še bolji, ko ni bilo za vsak kos kruha desetero ust, ni bilo ljudstvu poduka in omike tako sila treba, kakor dandanašnji, ko nas je deset namesti enega in se kolo napredka tako silno vrtí, da vsak je revež, kdor zaostaja. Nekdaj je bilo dosti, da so le eni kaj znali, vsi drugi so tavalí kot Božji voleki za njimi, — dandanašnji moramo vsi vsi, naj smo na kmetih ali v mestih, na poti omike naprej, da si moremo kruh služiti, davke odrajtovati in še drugim potrebam zadostovati.

To spoznavajo zdaj vsi narodi in v vsakem narodu vsi ljudje, kteri se že čutijo človeka. Zato pa se tudi širi národna zavest veselo po vseh okrajnah in tako krepko zbudjena nikdar nikoli ne bo več otrpnila, ker otrpnost taka bi bila duševna smrt. Čas sedanjí na vso moč terja omike (Bildung), omika pa národno veljavo, po kteri se pride do nje: Nemec pa poti svojega jezika, Magjar po svojem, Italijan po svojem, Slovan po svojem itd. Kdor je zaostal, ta mora toliko bolj hiteti, da prihití, kar je zamudil. Kdor dandanašnji hoče kak narod podučevati in omikovati s ptujim jezikom, dela prav tako, kakor da bi človeka posadil na okorne kola in bi ga vozil po ovinkih do namenjenega mesta, namesti da ga posadí na železnico, ktera ga hitro in naravnost pripelje, kamor je namenjen.

To dobro spoznavajo narodi dandanašnji, — zato so slepi, ki vsega tega ne vidijo, ali ki, kakor neka ptica, skrivajo glavo svojo pod perute, da ne bi vidili, kar se godí po svetu.

Národna pravljica.

Zakaj ni na Krasu studencev?

Ko sta Bog in sv. Peter po svetu hodila, prideta enkrat tudi na Kras. Nekega večera prosita pri neki hiši, da bi ju prenočili. Krašovci, gostoljubni ljudje, jima brez nerganja obljubijo prenočišče. Stopita tedaj v hišo, se vsedeta za mizo pa večerjata. Imela sta pri sebi tudi gnjat; nekoliko si je vrežeta, ostalo zavije sv. Peter v papir in dene v torbico. Po večerji jih prosita, da bi ju peljali spat; na to jima pokažejo na neko slamo. Ko zaspita, pridejo nekteri potuhnjenci, vzamejo gnjat iz torbe, vtaknejo va-njo čok in zavežejo zopet, kakor je bilo poprej. Drugo jutro vstaneta Bog in sv. Peter, se poslovita in gresta dalje. Čez nekoliko časa hočeta zajtrkovati. Peter odveže torbo, zagleda v nji čok namesti gnjati, se vstraši ter reče Bogu: „Krašovci so naji opeharili za gnjat.“ „Naj nas le, reče Bog, jedli bodo, pa piti ne bodo imeli kaj.“ Pri tej priči vsahnejo vsi studenci, in od te dôbe ne vrejo več.

F. O. P.

Tri dni v Zagrebu. *)

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Dospela sva sedaj z gosp. profesorjem do „mirne kolibe“ ali utice, ktera stoji v sredi sadnega vrta in je

*) Ne moremo si kaj, da na opazko referenta o koncertu „Kola“ v 33. broji „Naše gore list“ ne bi pitali gospoda pisatelja: ali čita „Tri dni iz Zagreba“?? Ako čita te pisma, priznati mora, ako je poštenjak, da so polne živega poštovanja do južnih naših bratov. Mi pa ker dobro poznamo pisatelja onih pisem, dostavljamo še to, da bi južno slovanstvo presrečno bilo, ako bi le dosta tacihi „hrvato- in slovenofobov“ imelo!

Vred.

sestavljena iz surovo obsekanih drevesnih debel. Soba tu v nasprotju z uno v lovački koči je z elegantnim pohištvom najnovejše šege napolnjena; male slike brez posebne cene pokrivajo stene zanimive sobe; na mizi pa ležite dve knjižici, ena hrvaška, ena nemška, napisane s pesmicami moralčnega smisla, kateri bi se morebiti pohodnikom mirne te utice vsiliti utegnili, ako bi resno premišljevali krasoto narave in njenega vsemogočnega Stvarnika. Prepisal bi bil prav rad ono hrvaško z rečnimi resnicami napolnjeno knjigo, pa zaradi pičlo primerjenega časa, še bolj pa zaradi okoli švigajočih krinolin, ki so bile z nama vred tisti čas v sobici, sva prebravši one knjižice z gosp. profesorjem zapustila to, vsaj tistikrat „nemirno“ kolibo. Pravijo, da je ta kraj gosp. kardinalu v celem perivoju najljubši in da mnogokrat tukaj biva. Obdana je „mirna koliba“ okoli in okoli s sadnim vrtom; posebno jabelk stovrstnih plemen nahajaš tukaj in vsako drevo ima napisano svoje botanično ime. Zapustivša sadni vrt in najdaljši kraj parka objel naji je zopet kmali temnozeleni, gosti gaj, polno duhtečega hojevja. Zavila sva sedaj „klobaso“ svoje hoje na desno stran proti „ribarski kolibi“, memo dveh ali treh paviljonov poleg malega v goščavi skritega, tiho tekočega potoka. Kmali začujeva v daljavi šumenje padajoče vode in v malo trenutkih stopivša iz goste hoste zagledava „ribarsko kolibo“ iz samih breznih deblov prav okusno sestavljeno; pred nama pa razprostira se precej obširen ribnjak, polno žlanih rib. Zraven poetične, toda le za toplo poletno vreme sezidane „ribarske kolibe“ pretaka se oni pred imenovani potočic v ribnjak, delaje mali vodopad ali slapeč. Poleg ribnjaka čez elegantne male mostiče prideva do neke z gostim bičevjem in trstjem zarasene ograje, ki je vlažno prebivališče ščitonosnim želvam. Zapustivši ta kraj hitiva dalje ter dospeva do dvoje nadstropij visoke lepe hiše, namenjene sviloreji in do priprav za čbelarstvo; toda mudilo se nama je, da ni mogoče bilo ogledavati bolj na drobno teh, kakor tudi še družih, zelo mikavnih, za umno gospodarstvo preprevažnih naredeb. Sedaj prideva do velikanske švajcarije; hlevi njeni so napolnjeni z najlepšimi govedi švicarskega plemena; srce mora vsacemu gospodarju veselja igrati, ako vidi polne posode prelepih, jako snažnih krav, med njimi vrlo velikega in močnega junca, katerega gotovo noben radoveden pohodnik „Maksimira“ ne prezre. Od švajcarije proti belvederu je perivoj zelo ljubljanskemu mestnemu logu (Stadtwaldu) podoben; ravno pokošena otava nama je tu prijetno naproti vonjala in čedno opravljeni težaki in težakinje so veselo žvižgaje in prepevaje dišečo mrvo v kopice grabili. Še nekoliko korakov po preozki stezi pa bila sva pri krasni v gotičnem skladu novo sezidani kapeli sv. Jurja, obdani z jako lepo ograjo iz vlitega železa. Tudi tukaj je nekdo stal, čegar posel je bil, od pohodnikov šestice pobirati; vedno to dajanje darekov pri vsi lepoti in krasoti perivoja se vendar nazadnje človeku nekako priskuti ter mu veselje kalí. Stopim v malo pa vrlo lepo cerkvico, posvečeno sv. Jurju, čegar podoba je v edinem oltarju v zlatu se lesketajoča „en basrelif“ viditi; okna kapeline so z lepimi steklenimi slikarjami zaljšane, ktere delajo, da vlada v malem prostoru neka odotvorna k počitku vabijoča pol tmina. Klopice cerkvice so mojstersko mizarsko delo iz zapornice Lepogavske. Čuditi se ni, da prevzvišeni kardinal želi po soji smrti na tem prijetnem, k večnemu spanju kakor mlašč pripravnem kraju v kapelino rako položen biti in tu svoj zadnji sanj spati. Od kapele dalje proti vodu je steza zopet nekoliko širja, in trajalo ni dolgo, da dospemo do „jezera“, kjer v mali, z leseno streho kri postaji dve elegantne dvo- in tribojne ladvice prijetno

zibaje se stojite ter vabite memogredoče popotnike, da poprimejo krmilo ter po jezercu vesljuje in prepevaje se radujejo prelepe narave, kateri dodaja še umetnost, česar ji pomanjkuje. Tudi mi smo se zibali po prijazni vodici, dokler nas ni zahajoče solnce opomnilo, da moremo stopiti iz ladje. Nazaj gredé podamo se v gostivnico pri velikem vходу, kjer smo se po tolikem trudu enmalo oddahnili in s precej dobro jedjo in pijačo okrepčali. Odpočivši si nekoliko zapustili smo ta biser Zagreba, krasni perivoj, ves primeren ponosu stolnega mesta trojedine kraljevine, kateri se mi je neizbrisljivo v spomin vtisnil in kateri že sam obilo poplača, da potuje Slovenec k sosednim svojim bratom.

Krenili smo jo po veliki cesti, obsajeni s topolovim drevoredom, nazaj v mesto. Ker je cesta izpeljana po motozu, dospeli smo v dobri četrt uri v predmestje, k župni cerkvi sv. Petra, in kmali potem tudi domú.

Pri vsi naši hitrici je že odbila ura tri četrt na osem, in ni časa bilo se dolgo obotavljati, da pridemo v „narodno zemaljsko kazališče.“ Stopivši v gledišče me krasna plinova svečava razveseli; celo gledišče je jako podobno ljubljanskemu, posebno kar se tiče velikosti, kinča in lož. Komaj da smo sedli v fotéle, že pričela se je glasba, in radostnega srca poslušal sem quodlibet sestavljen iz samih slovanskih melodij, med kterimi ste bile vpletene tudi naše domače pesmici „Pridi Gorenec“ in „Mila lunica“. Predstavljala se je „Marija Tudor“ ili tri dana iz života jedne kraljice; žaloigra v 3 slikah in 4 činih od Viktora Huga. Ne navadni, skorej bi rekel, sveti občutki navdajali so me, ko odgrnivši se oder prvokrat od leta 1848 začujem na javnem odru mile slovanske glasove, dragemu mojemu maternemu jeziku sorodne glase, v prelepem čistem govoru. Oči so se mi veselja lesketale, in kakor bil bi začaran, poslušal sem ne ganivši se, bolj pazé na lepo doneče slovanske glasove, kakor na čin igre. Mislil sem večkrat, da govore igralci slovenski, tako močno podobno je hrvaško narečje našemu. Kritike o igralcih ne bom pisal; le to rečem, da so nekteri za provincijalni oder izvrstni in dabi se v Ljubljani srečne šteli, ako bi enako sestavljeno deželno slovensko gledišče imeli. Trajala je žaloigra „Marija Tudor“ do 11. ure; pohod kazališta bil je srednji, posebno lože bile so prazne, menda zato, ker je gospôda v tem času večidel še v toplicah ali pa na kmetih; popolnoma pogrešal sem prostega ljudstva; v Ljubljani bi bile „zračne višave“ ali tako imenovane galerije preobilo natlačene prostega ljudstva, kakor že leta 1848, ako bi se igre slovenski predstavljale. Ker se pa pravičnim tirjatvam naroda noče ugoditi, mora vsaki ravnatelj ljubljanskega gledišča zgubo trpeti, in jo bode trpel, dokler ne bode spolnil, česar je letošnji ravnatelj Caliano obljubil, do danes pa še ne izpolnil.

Po dokončanem kazališču se podam domú; medpotoma pa srečam nekoliko hrvaške mladine, šetajoče po „Zgornji Ilici“, ktera je krepko prepevala Vilharjevo pesem „Ne udajmo se“.

In tako je minul drugi dan mojega bivanja v kraljevem Zagrebu.

(Dal. prih.)

Hrušica.

Kedar solnce teka trudno
V sinje morje se topí,
In njegov poslednji žarek
Z mračnih hribov se gubí,
Grem pod lipo, se usedem,
In strmim v daljavo tje,
Kjer čez Hrušico visoko
Stara cesta vije se.

Noč zagrne zemlji lice,
Glasne pevke vtihnejo,
Hladne sape se igrajo
V gostem listji nad menoj,
Šumotljanje njih me vabi
Trudne stisniti oči,
Duh zamišljen v čase davne
Pa budeti me velí.

moremo to tako malo, ko onemu, ki je primoran v svojo lastno hišo skoz okno se plaziti, ker mu ni dopuščeno vrat odpreti.

Ali ta narobe svet ne more na véke tak obstati. To je gotovo ko amen v očenašu. Mi damo Bogu, kar je božjega, cesarju, kar je cesarjevega, tudi nam se mora dati, kar je našega, in po besedah Njih Veličanstva Franc Jožefa tudi nam zagotovljenega, kajti „justitia“ je že po besedah pokojnega cesarja Franca „fundamentum regnorum.“ Naš jezik mora toraj pravico zadobiti, kakoršna mu gré, v šoli, v cerkvi, v uradnih in povsod v javnem življenji, in kakor hitro se to zgodi, nam ne bo več nemščina ko vsakdanji kruh potrebna, ampak ona nam bo le poboljšek, kterege se nihče branil ne bode, kdor ima po svetu opravil, dobro vedé, da „kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš.“

In te zmage gotovi imamo prav, da se za slovenske šole krepko poganjamo, in se še ne zmenimo, če tudi tù ali tam kak prenapet nemšk Mihelj zavoljo tega kaj ponjergá in kak aboten kmetič v njegov rog zatrobi. Priprostemu kmetu tega toliko ne zamerimo, ker on v svoji nevednosti ima oči le za sedanji trenutek; al tistim odbornikom celjskega mesta, ki imajo na sedaj vès svet pretresajoče ideje tako malo ozira, da slovenščini na slovenski zemlji še toliko prostora ne privoščijo ko nemščini, se prečuditi ne moremo. Lahko da so oni ponemčeni, od pete do glave; al naj bi pomislili, da prebivajo v sredi slovenskega naroda, ki ima polno pravico do obveljave dozda toliko prezirane in zatirane narodnosti svoje, da bi se toraj bolj spodobilo njim posloveniti se, ko narod še dalje ponemčevati. Res je smešno, kako morejo dandanes možje, ki se modrim in razumnim prištevajo, po vsej sili zahtevati, da bi se še dalje noga po kopitu prenarejala!

(Dalje prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* „Strup.“ *Vesela igra v enem djanji; prosto poslovenila Luiza Pesjak-ova, v Ljubljani 1865.*

Kdo bi bil mislil, da bo družemu vezku slovenskih gledališčin iger tretji tako naglo za petami! Kdor je bral, kar nam je premarljiva gospá že spisala bodi si v prozi, bodi si v poezii, s srčnim veseljem segel bode po najnovejšem njenem delu, ter v njej občudoval pisateljico dražih dušnih darov, ki se je v tako kratkem času povzdignila do izvrstnosti na slovstvenem polji slovenskem; kajti še le čez tri mesce bo leto in dan, kar je prvič v roke vzela slovensko slovnico. Živ dokaz, koliko premore pravo rodoljubje. Kar pa to njeno delo še bolj zvikšuje, je to, da je čisti donešek svojega „Strupa“ darovala „slovenski Matici“. Pri vsem tem menimo, da se ne motimo, če pravimo, da bodo vsi pravi rodoljubi z veseljem segli po veseli igri, zlasti pa prosimo slavnih čitavnic, da bi pospešile razprodajo slovenski „Matici“ na korist. Na prodaj je pri Giontini-u v Ljubljani in v čitavnicah po 20 kr.

* *Umeni Gospodar. Mesečnik za kmetijstvo, obrtnijstvo in druge deželne zadeve ter za izobraževanje ljudstva sploh. Izdaja ga c. kr. kmetijska družba goriška. Vreduje ga prof. Andrej Marušič. Izhaja 15. dan vsacega meseca na pol pôli in veljá 1 gold. za celo leto. Naročnino sprejema do 15. januarja 1865 vrednik v Gorici štev. 277.*

„Novice“ preljubega svojega tovarša „Umnega Gospodarja“ živo priporočajo ne le goriškim, temuč vsem slovenskim gospodarjem, mladim in starim. Kazal je skozi dve leti, da je tega priporočila jako vreden: vreduje ga mož, s katerim se naša slovenska domovina po pravici sponaša in ki nam v lični domači besedi pri-

naša mnogovrstnega podučnega in kratkočasnega blaga, in vse to za mal goldinarček na leto. Pa čujmo, kaj „naše Gorice list“ sam pravi: „Namenjen je sicer naš „Gospodar“ goriškim Slovincem in je, ali želi biti prav za prav deželni list za ljudstvo. On se ne pečá z učnimi rečmi in tudi ne nalašč z zgolj duševnimi in zlasti ne z narodnimi zadevami, ampak (po namenu kmetijske družbe, ki ga izdaja) meri le bolj na poduk v vsakdanjih telesnih rečeh in na blagostanje našega ljudstva na kmetih, drži se pa vendar le reka „s kruhom za duhom“. Resnica je namreč, da s kruhom človeka najlože uloviš, kakor miš s špehom. Daj mu kruha, pa ga imaš, za kar hočes (Panem et...). „Kruh je omika“, to je, le premožnišemu človeku je za omiko mar. Siromak, ki ga revščina tlači, ne praša po omiki, ampak po kruhu. Pridgaj lačnemu ali podučuj ga, kolikor hočes, malo ti porajta za tvoje še tako lepe in ubrane besede. V tem tedaj, ko „U. G.“ lemež kleplje, kruh pridelavati uči, skrbi posrednje (po ovinkih) tudi za duha, podaja ljudstvu ob enem, dasiravno v plitvi skle-dici, tudi dušno jed, trosi omiko. Gledé na vse to sme torej „Gospodar“ po pravici pričakovati, da mu tudi tisti domoljubi slovenski (in ne le goriški), ki za kmetijske in materialne reči navadno ne marajo, ne bodo vrat zapirali.“

* *Cvetje iz domačih in tujih logov.* „Glasnik slovenski“ nam radostno donaša novico, da začnó te knjižice z novim letom zopet na svitlo izhajati. Pripravljene so za izdavo ali se še pripravljajo razne dela lepoznavske, izvirne ali poslovenjene; najpred izidejo: poljski roman „Kirdžali“ od M. Čajkovskega, A. Umekove „Pesme“ (mnoge med njimi še nikjer ne natisnjene); ruski roman Gogolov „Taras Bulba“, Pellikova tragedija „Tomaž Mor“, M. Valjavčeve „Poezije“ itd. Gradivo je mnogovrstno in jako zanimivo; naj najde toraj podpore po vseh straneh naše domovine! — Izhajalo bode, kakor doslej, vsacih 6—8 tednov v posameznih zvezkih, pet pôl debelih; naročilna cena vsacemu zvezku (brez poštne) je 25 kr. in se bode plačevala o prejemi vsake knjižice; kdor hoče pa vseh 6 vezkov IV. šestke (zv. 22.—27.), poštne prostih, naravnost po pošti prejemati, ta naj pošlje za nje 1 gold. 80 krajc. Nabiravcem naročnikov se daje vsak 11. iztis po vrhu.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Tretji dan svojega bivanja v Zagrebu šetal sem zjutraj po trgih in ulicah, da mestno fizionomijo vrlo dobro vtisnem svojemu spominu. Celo mesto je jako snažno, in kakor sem že omenil, je razdeljeno v spodnji in zgornji grad. Ulice spodnjega grada so večidel makadamizane; imajo jako široke velikomestne trotoare, so lepo ravne, skorej bi rekel po motozu izpeljane in se vsaj v poglavitnem delu vse iztekajo na véliki trg Jelačića bana. Hiše pa so v večini lepe in po najnovejši šegi sezidane, tedaj vredne po velikosti in okusnem skladu kinčati glavno mesto hrvaške zemlje; vendar zapazi oko potnikovo na prvi pogled, da še le v novejšem času je spodnji grad slekel svojo pohlevno, da ne rečem borno obleko, ter sedanjo, vendar še nikakor ne dogotovljeno opravo oblekel, kajti mnoge tù in tam med krasnimi poslopji stoječe preborne kočé očividno pričajo, da so pred nekoliko desetletji še večidel enake tovaršice imele. Spodnje mesto je dalje kot širje, in kakor sem že enkrat omenil, je v večini prebivališče rokodelcev, obrtnikov, trgovcev, umetnikov itd. ter ima

zarad tega neko živo gibanje, katero se pogreša v zgornjem gradu popolnoma. Zgornji grad je tudi prav čeden, ima lepe ne preozke ulice in nekoliko manjših trgov in je v veliki večini prebivališče uradnikov, kajti vse dikasterialne palače, uradnije civilne in vojaške, gimnazija in realka so v zgornjem gradu. Hiše so snažne, srednje velikosti; njih solidni sklad prepričavno kaže, da so bile sezidane večidel v preteklih stoletjih; nad vratni se sèm ter tjà kak grb vidi, znamenje, da je bila ali pa je še ona hiša lastnina kakega plemeni-taša. Novih poslopij je pa tũ malo viditi. Napisi ulic in trgov so v edinem hrvaškem jeziku, napisi rokodelcev, trgovcev in družih so deloma hrvaški in nemški, deloma pa samo hrvaški; čisto nemških napisov se jako malo vidi, in še ti so bolj ostanjki iz poprejšnjih, nemščini na hrvaški zemlji bolj ugodnih časov. Tako imenovani srednji stan, posebno rokodelski, pa je tũ, kakor mu pravijo, skorej popolnoma „švabski“, in ako stopiš v prodajavnico kacega peka, čevljarja, krajača in drugih, je skoro da gotovo, da te ne bode drugače nagovoril, nego po nemški; sploh je nemški jezik tudi v vseh štacunah trgovskih navaden; vsaj mene so le po nemški pitali, dasiravno sem imel pravilno narodno obleko. Tudi po kavanah in gostivnah se nemščine več čuje kakor hrvaščine, in meni se ne zdi, da bi bil o tem velik razloček med Ljubljano in Zagrebom, se ve da, samo kar se javnega govora tiče.

Zanimiva posebnost v Zagrebu so tudi brzi konjiči hrvaški, kateri dasiravno majhni in na videz ne posebno lepi, s svojim urnim tekom jako povzdigujejo živo gibanje v spodnjem gradu. V vse vozove vpregajo po dva kónja, ktera v brzem skoku dirjata, brez ozira na obloženi ali prazni voz. Le malokrat se nahaja, da je kacemu vozu en sam konj priprežen, in še takrat velja, da med tremi tacimi vozovi je gotovo eden lastnina „Krajnaca“. Iz gotovega vira sem pozvedel, da je bil nekđaj marsikter voznik zarad konjiča samega od živahne zagrebske mladine zasmehovan z besedami: „Evo! ovdi se pelje Krajnac.“ Sedanji čas ne čuje se več kaj tacega. Obhodil sem tudi, ker je bil ravno tržni dan, mnogovrstne, seljaškim prodajavcem in mestnim predkupovavcem odločene prostore javnih trgov. Mikalo me je viditi tukajšnje gibanje prostega naroda; vendar tolike obilnosti in različnosti na prodaj stavljenih poljskih, vrtnih in družih pridelkov nisem tũ našel, kakor jih vidimo tržne dni v Ljubljani, kjer so nas neutrudljive Krakovčanke s svojimi obilimi pridelki tako razvadile, da tacega rastlinskega trga kakor v Ljubljani, kmali ne najdeš, tudi v večem mestu ne. Šetaje po ulicah nahajam tudi tũ postrežčkov, ali, kakor jih tukaj zovejo, „služnikov“; ne razločujejo se tukajšnji služniki od naših „Dienstmännerjev“ sicer v drugem, kakor da imajo na kapici svoji v beli pleh vrezani in rudečo pobarvani napis „Služnik“; sicer so prav v taki modri halji kakor ljubljanski in menda tudi tukaj kakor v Ljubljani ljudem všeč.

Da si prav dobro v spomin vtisnem izložbo trojedine kraljevine, še enkrat veličansko poslopje prehodom od konca do kraja ter si kupim lično kolajno (svetinjo), ki je bila v spomin temu, v zgodovini jugoslavenski nepozabljivemu početju jako vkusno vlita; na sprednji strani kaže grb trojedine kraljevine z nadpisom: „na uspomenu izložbe“; pod grbom stojite črki M. K., na drugi strani pa nadpis: „*Dalmat. hrvatska slavonska izložba v Zagrebu god. 1864.*“ Predraga mi ostane za vse žive dni ta „svetinja“ kot spomenica mojega bivanja v Zagrebu.

In tako je zopet, ko bi trenil, pretek el dan. Pač bi bil rad, kakor nekđaj Jozve, ukazal solncu: stoj! — al ker se mi moramo sukati po solncu, ne pa da se

solnce suče po nas, treba je bilo podvizati se, da še enkrat pohodim svoje mile prijatle — za slovó.
(Konec prihodnjič.)

Roža.

Zložila Luíza Pesjak-ova.

Po roži ne žalujte,
Ko jej usáhne cvet;
Saj roža je užila,
Kar le premore svet.

Na trati jo rodila
Cveteča je spomlad,
Od matere prejela
Lepote je zaklad.

V svitlobi je kopala
Premili svoj obraz;
Prijazno na njo sjalo
Je solnce vsaki čas.

Ko dnevu je sledila
Prekrasna zvezdna noč,
Je slavček razodeval
Čutil presladkih moč.

In viže hrepeneče
Je tako mično pel,
Da tudi v mladi roži
Ljubezen je unel.

Ko rožni cvet je dremal
V naročji zlatih sanj,
Je rôsa ulivala
Demánte svitle nanj.

Vonjavo izdihljala
Je rožica sladkó,
Po njej razveselila
Je zemljo in nebó.

Izvoljena kraljica
Je bila od cvetic,
In čast so ji dajale
Rastline vseh gredic.

Poslednjič jo objelo
Sprelepo je deklé,
In nad njegovim srcem
Je poč'lo jej srcé.

Zatorej ne žalujte
Ko roži vsahne cvet;
Saj roža je užila,
Kar le premore svet!

Dopisi.

Od meje beneške 1 dec. ↗. Peljem te, dragi bravec, ako ti je drago, na visoko planino med Matjurjem in Kolovratom, na kateri poleg družih vasi tudi Livek stoji; pa gledi, da si preskrbiš močno popotno palico, zakaj tje gori ti ne pomagajo ni čvrsti konjiči ni blazinaste kočije; ozka je steza in slaba je pot, ktera od mlinske ceste do Liveka drži. Vendar ne vstraši se! Saj braveca, kakor si tudi ti, nosijo leteče tice — misli — na svojih perutnicah tako rahlo, da se nikjer ob kamen ne vdari in prav nič ne zatišči. Glej, komaj ena misel, in že si na koncu dweurnega potovanja — tũ imaš Livek (menda mali liv) v svoji visokosti in nizkosti. Ne bodem ti pripovedoval, kako huda zima mora v tej visoki deželici biti, tudi ne bodem ti razlagal o znajdenosti, ki jo livški krošnarji pri svoji kupčiji skazujejo, še manj pa ti bodem popisoval slamnate strehe zatemnelih bajt, ker jih ne manjka po enakih krajih; namenil sem ti le pokazati cerkvico, da vidiš, koliko ubožni Livčani za Božjo čast storé. Stopi v njo, poglej na levo in čudi se lepemu altarju; naredil ga je nek Lah, ki dobro ume iz marmorjevih koscev cele stebre vmarmoriti. Lep je tudi kip Matere božje, ki je v tem novem altarji. Njemu nasproti je nova spovednica, nad njo nova prižnica in okoli po stenah je sv. križev pot s prav lepimi slikami: v skrinji za cerkveno oblačilo najdeš med drugim tudi dva nova mašna plašča, ktera je daroval sam ključar S. Hrast: ravno on je tudi sam plačal omenjeni kip B. M. D. s 50 gld. Bog daj veliko takih ključarjev pri cerkvah! Tudi zunaj cerkve se je marsikaj popravilo. Pred vratni so nove stopnice, ki jih je sam ključar dal narediti; turn je dobil lep nov klobuk; in pokopališče, ki je zunaj vasi, dobilo je novo ozidje. Vse te in še druge manjše reči so se izgotovile v kakih petih letih, kar pastirujejo č. g. M. P. Tako se napreduje v cerkvenih zadevah, kjer je ljubeznjiva edinost med sosesčani pa se vé da gorečnost za Božjo čast. O ti ljubeznjiva edinost podaj se

sane glave. Prepričaj jih o koristi te ali une stvari, daj jim sredstva za omiko v roko, in tvoj trud ne bo zastonj. Živo jim priporočaj knjigo ali časnik, ki je podučljiv in lahko umljiv, brali ga bojo, in v kratkem ti bojo hvaležni za-nj! Prazen je govor, da kmet nima časa za branje. Vsaj je nedelja za-nj prost dan, pa tudi v dolgih zimskih večerih ga opravila ne tlačijo. Lahko mu njegovi otroci berejo, ako sam ne zna. Kjer se ta navada enkrat vpelje, gotovo se več ne opusti. Le začetek — začetek je težak! Naglo ne gré pri kmetu nič. Vendar: „na poli poti je že, kdor le je začel!“

Poznam kmeta, ki že mnogo let „Novice“ marljivo prebira. Nekdaj so se mu sosede smejali, rekoč, da ima menda preveč penězov, ker jih za „cajtinge“ izmetava. Ali kako je dandanes? Njegove polja, njegovi travniki, vinogradi, sadovnjaki, so najlepši, njegovi hrami najsnažniši, njegova živina je najboljša v vsej vasi. In sosedom vsem je svetovavec! Potrošeni denarji mu donašajo zdaj stoterne obresti.

Nahajajo se sicer že tu pa tam farne in šolske knjižnice. Pa nikjer še svojemu namenu ne zadostujejo. Tu ni za prosto ljudstvo primernih knjig, tam nihče ljudem ne razjasni, kaki zakladi so v knjigah shranjeni. Pri marsikteri fari ne misli in ne mara nihče za to! Začeli naj bi duhovniki in učitelji! Nihče nima večega upljava na prosti narod, kakor oni. Mnogo društev za pobožne in blage namene je po farah, — bi li nemogoče bilo — ljudi zediniti, da bi na mesec nekatere krajcarje plačevali, in si knjig in časnikov napravili? Po tej poti bi peljali narod k blagru in izobraženosti! Kako lepa djavnost bi se odprla duhovniku pri farni, učitelju pri šolski knjižnici! — Lahko bi družniki tudi volili odbor, ki bi te važne zadeve na skrb vzel. — Zares, naloga, ki bi jo duhovniki in učitelji prevzeli, je imenitna, tedaj se zahteva dosti od njih. Potrebno in prvo povsod je navdušenje, potrebna je gibčnost, potreben je trud! Vsakemu bo najboljšje plačilo zavest, da je za domovino delal, se za narod trudil.

Prav dober načrt, po katerem naj bi te ljudske knjižnice osnovane bile, je predložil g. dr. Vošnjak o mariborski čitavnici. *) Siromakom bi se smele knjige velikodušno zastonj posojevati.

H koncu še enkrat rečem: Slovenci pomagajmo na noge svojim gimnazijalnim, realnim in ljudskim knjižnicam! Brez števila smo darov na oltar domovine že položili; bodimo tudi tukaj djanski podporniki! — Silna silna je potreba, velika je važnost! Gotovo, vse nam bode srečno šlo izpod rok, če začnemo „z združeno močjo!“

G. Višečki.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Konec.)

Zadnji večer v Zagrebu bil je mi jako vesel večer; doživel sem zabavo v zbirališču prijaznih mladih Slovencev in Hrvatov, kakoršna pri nas ni navadna. Naj jo opišem nekoliko.

Družbica je sedela okoli mize. Ni dolgo trajalo in volili so sebrani gospodje „per acclamationem“ iz svoje srede po stari hrvaški šegi stolnega ravnatelja ali predsednika, in enega podpredsednika ali fiskusa, čegar posel je, da pazi na red, to je, da vsak deležnik, kadar pride vrsta na-nj, svojo kupico do dna izprazni. Za stolnega predsednika bil je izvoljen mož, ki je res

vsemu zboru imponiral. Počasi vzdignivši se od svojega sedeža v lepo vbranem milem govoru obljubi po stari slovanski šegi natanko izpolnovati dolžnosti in pravice predsednikove, ter se za sprejeto čast spodobno zahvaljuje. Misli sem kak govor v mestnem ali deželnem zboru čuti, a ne v gostivni. Tako je bila seja pričeta in napitnice resne in šaljive vrstile so se zdaj neprenehoma; tudi mene je zadela vrsta, da sem moral na neko napitnico odgovoriti, pa skorej me je sram bilo, ker sem v svojem govoru Demostena posnemal, toda predno se je bil izuril še za govornika. Al temu se ni čuditi, kajti mi Slovenci smo premalo vajeni javnega govora, in to je krivo, da smo potem pri takih in družih priložnostih, ko je treba pred občinstvom se odrezati, v nekakih zadregah. Pri velikih zadregah in gostijah, kakor tudi pri bolj pohlevnih družbah, posebno kadar so sami možki sebrani, je navada, da stolni predsednik ali pa kdo drugi napije enemu gospodu izmed družbe in kaki lepi, nepričujoči devojki, tem raje, ako se zna, da oni gospod ni „brez srca“ za njo. Pravilo pa je v obče, da nikdo ne sme pred ziniti, dokler mu stolni ravnatelj ne dovoli besede, sicer zapade kazni, da mora polno kupico izprazniti. Za tem si mora še-le ustnice v vino močiti; ako to opusti, brzo mu od vseh strani ukaz doide: „pêri si jezik“ — to je, srkni nekoliko kapljic. Potem mora imenovani gospod vstati, in držeč v roci čašo se s slednjimi besedami zahvaliti: „lepe cifraste zahvalnosti od strane meni date pajdašice, tulikajše i od moje.“ Izgovorivši to, izpije vino v čaši do zadnjega kančeka ter prazni kozarec obrnjen na mizo postavi. In takih prilik, kupico narobe na mizo postaviti, je vrlo obilo, kajti kmali se pije na zdravje kakemu slavnemu možu, kmali na zdravje kakemu izmed družbe, in zopet živili vsi poštenjaki narodnjaci, — na kratko, zdravicam in napitnicam ni konca ne kraja. Ako se pa primeri, da so tudi gospé in gospice pričujoče, se temu redu samo še dodá, da nežni spól vselej, kadar vrsta na-nj pride, da bi čašo izpraznil, sme si namestnika izvoliti, kateri mora potem mesti gospé ali gospice kupico izprazniti. Kakor je pa ženski spól že rad poreden, se tudi včasih primeri, da se gospé in gospice po skrivnem spuntajo in zmirom le enega in istega za namestnika si volijo. Da takemu „ljublencu“ huda poje, razume se samo po sebi. Med napitnicami se večidel poje, posebno ako so pevci v družbi. Pri današnji družbi popevale so le slovenske pesmi, ker je bila večina Slovencev; vendar moram tu opomniti, da Hrvati tudi sicer radi slovenske pesmi prepevajo; posebno se odlikuje mladina hrvaška v znanji slovenskih pesmic. Vsaj jaz sem na svoje lastne ušesa slišal, ko je navdušeno pela Vilharjevo „Ne udajmo se“, Jenkovo „Strunam“ in Fleišmanovo „Tam za goro zvezda sveti“, pa ne da bi te pesmi pela iz same dvorljivosti do Slovencev; poje jih iz živega spoštovanja do slovenskih kompozicij, katerih krasni napevi res morajo ganiti srce vsakega omikanega človeka, ako ni gluh, in ako mu čutljeji niso že popolnoma otrpneli. — Prepevala je vesela naša družba v eno mer; zmirom pa so bile na vrsti nove napitnice in milejše pesmice; govorniki so vstajali in temeljito o narodnosti, domorodstvu in enacijah poštenih predmetih govorili. Prišli so tudi panduri, hrvaški narodni policaji — menda jih je veseli, v tihi noči se razlegajoči krik navlekel — vendar niso nikakor veselja družbi kalili, ampak pohlevno pri stranski mizi sedeli in radostni poslušali krasne napitnice in poetične govore, polne čistega gorečega domoljubja.

Mene pa je pozna noč opominjala odhoda, ker zjutra nikogar ne čaka svojeglavni hlapec na železnici. Natihome, da nisem vesele družbe motil, sem odlazil iz gostivne.

*) Glej letošnje „Novice“ list 26.

Ob pravem času sem bil drugo jutro na kolodvoru. Jemal sem še enkrat slovó od premilega mi Zagreba. Al stoj, prijatelj! — mi utegne kdo reči — o političnem življenju zagrebskem nam nisi nič povedal. Kaj neki čem povedati, ker — miruje, prisvojivši si znano prislovico: „wir können warten.“

Ko vtretje zazvoní kolodvorni zvonec, se „z Bogom! z Bogom!“ odpeljem, dokler ne dospem v Sevnico, kjer zapustim železnico, da se s svojim konjičem drdram nazaj v priljubljeno mi rakovsko dolinico na Dolenskem.

Dopisi.

Iz Novisada 3. dec. E. Č. — Čudno če biti čita-jočemu vredne „Novice“, da se redko kdaj čita kaj iz tako znanega gnjezda avstrijskega srbstva; torej naprej vém, da vam če milo biti, izvediti redko kako novico. — Znano vam je, da je vaš vredni zemljak Davorin Jenko nastanjen v Pančevi, učeč našo vredno omladino muzikalne in pevske vednosti; ne vém pa, je li vam znano, koliko da je pri nas zavolj svoje vednosti in obnaše ljubljén in číslan. Na poziv naše „novosadske omladine“ vredil je gosp. Davorin Jenko pri nas dve besedi, ktere, če tudi niso bile jako obiskane (a zašto niso bile, nečem ovde govoriti) so bile, da prav rečem, sjaune, polne dobre volje i budnega navdušenja, bile so v polnem smislu slovenske zabave, pri kateri priliki so Srbi spoznali ceno sorodnega mu slovinskega naroda (Kurelcu nasproti tukej imenujem Krajince = Slovince, a Slovene = Slovence) i čutljive sladko tužne glase slovinskih pesem Vilharovih, Čegnarovih, Jenkotovih, Prešernovih i. dr. Vzbudile so globoke čutljeje, gánile so in poslednjič pridobile sorodna si srbska srca, poslušali smo mehki slovinski v čutje segajoči glas, ki je lahen in pretresa srca, mislil si, da nimaš pred seboj krotkega slovinskega, naroda, polnega slovinskega občutja. z njegovo osodo njegovo bolestvo in željo po tihi slobodi S slovinskimi pesmami in pevanjem nam je Dav. Jenko pred oči postavil slovinski narod z njegovim poštenim srcem in z njegovo ljubavo do umetnosti, ktera nas spominja bližine klasičke taljanskega podnebja. Izmed vseh vaših pesem najbolj so dopadle: „Strunam“ i „Naprej.“ Konečno, slovinski bratje, samo še dostavljam, da vas je naš vodja, g. Jenko popolnoma zadovoljil, da je vreden srbskega gostoljubja in da je skokoma pridobil našo ljubezen, kakor je s svojo pri vas ostal. Daj Bože, da se nam taka prilika še povrne, čem prej, tém bolje, i da se spoznavajo slovenska plemena na jugu, naši dušmani, pa da se prepričajo, da med nami more vladati sveta sloga. Zdravo slovinski bratje! —

V Pragi 10. dec. + — Gotovo bo vsakega Slovenca razveselila novica, da je gospod France Grbec, učitelj v notranjski Bistrici sprejet v tukajšnjo konservatorijo. V ponedlek 6. t. m. je naredil pred dotično komisijo z izvrstnim vspehom skušnjo v petji; med drugimi pesmami, ki jih je moral na prvi pogled peti, pel je tudi neko slovensko pesem iz svoje zbirke. Menda je to prvíkrat, da se je v pražki konservatorii slovensko pelo. Kdor koli ga je slišal peti, se nemore načuditi njegovemu prekrasnemu glasu. Lepe ponudbe so se že gosp. Grbcu dajale, al on jih ni sprejel; kajti prišel je samo s tem namenom v Prago, da se v muziki vsestrano dobro izобрази, da more potem svojemu narodu koristiti. Slava mu! Čitateljem „Novic“ je znano, da je gospod Grbec pred dvema letoma izdal zvezek svojih pesem; ali, žali Bože, ni jih še toliko prodal, da bi se mu tiskarni stroški izplačali! Prašam tedaj gosp. prof. Zvonařa, kaj on o teh pesmih misli, in moram priznati, da je bolje kritiko izrekel, kakor katerikoli slovenski časnik. Bog daj, da bi nas mladi gospod

skladatelj še z mnogimi napevi razveselil! — Pretekli teden bilo je o javnem življenju spet malo bolj živo, kakor po navadi. Volila se je namreč tretjina novih odbornikov v mestno zastopništvo. Narodna stranka zmagala je tako slavno, kakor še nikoli popred. Protivna stranka ima tedaj letos v mestnem odboru pet zastopnikov manj od lani. Spomina vredno je to, da je tudi mnogo uradnikov in višjih vojaških častnikov kandidate narodne stranke volilo. Zdaj pa se dela mnogo priprav k volbam v okrajsko zastopništvo, ki se imajo prihodni mesec začeti. S tim stopijo Čehi spet za korak dalje v stavnem življenju. V opravila okrajškega zastopništva spadajo notranje zadeve, ki se tičejo občnega blagra okrajške srenje in njenih prebivalcev. O teh zadevah ima pravico posvetovati se in sklepati. Take občne zadeve so: vse občinsko gospodarstvo, občinsko premoženje, skrb za povzdigo poljodelstva in obrtnijstva, skrb za uboge, in druge podobne potrebe. Okrajsko zastopništvo ima mnogo upliva v zadeve manjših občin, in ima tudi pravico davati vladi ali deželnemu zboru predloge o občinskih potrebah. Kako koristne so okrajške srenje, ni treba dokazati. — „Humoristické listy“ ki tri mescé niso smeli izhajati, nastopili so svoj VII. tečaj. Po novem letu pa bode izhajal še drugi hum. list „Sršen“; lepoznavski list „Lumir“, in pa „Komensky“ list za mladost. Tudi ima izhajati nov na pol uraden politisk list. Brž ko ne, bode se mu godilo, kakor ranjcemu „Času“ in „Pražkým Novinám“

Ptuj. na Štaj. 10. dec. — Najbrže je primerama malokde dobrotljivost toliko izdatne in obilne zaloge za uboge in potrebne osnovala, kakor na Ptuju, kjer se oskrba ubožcev bez nadlegovanja občininega zaklada zadostno opravlja. Eden teh zalogov je sporoček v 16.000 gold., ktere je v letu 1853 v Gradcu umrlí in v blagem spominu živeči kanonik Franc Gruber, rojen Ptujčan, svojemu rojstnemu mestu hvaležni sin, zapustil. Na Ptuju je pa še tudi drugim možem slavnega imena zibelka tekla, od kterih ravno tudi pričakujemo, da se bodo tudi oni po svoji otroški dolžnosti — s svojim uplivom in svojimi močmi — potegnili, kjer za znane pravične terjatve njih rojstvenega mesta in njih naroda gre: mi menimo glasovita govornika v državnem zboru — gospoda višega državnega pravdnika viteza žl. Waser-a in Morica Blagatinšeka, žl. Kaiserfeld-a — 18. dec. napravi naša čitavnica svojo drugo besedo, ob kteri se bo gledišna igra: „Domači prepír“ predstavljala. — Ravnokar se izvršuje razdelitev Turniške grajšine, ktera ima do novega leta dovršena biti.

Opčina 11. dec. V poslednjem broji sem bral, ako se ne motim, prvi dopis iz Opčine, v ljubih naših „Novicah“, čeravno se večkrat kakošna za vaše čitatelje važna dogodba tudi pri nas pripetí. Taka dogodba je tudi povod mojim današnjim vrsticam. — Na srenjsko prošnjo, podpirano posebno od gosp. Franul-a žl. Weisenthurn-a, bo vodstvo južne železnice blizo Opčine odprlo 15. dan t. m. za popotnike malo postajo, ktera bo našem notrajskim kmetom in trgovcem jako ugodna. Ve ljube „Novice“ boste najprej in najbolje ta glas tam razširile, kamor je namenjen, in tudi hvala, ki se vodstvu južne železnice in imenovanemu gospodu žl. Franul-u tukaj izrazuje, bo po Vas našla svoj naslov.

Iz Notranjske Bistrice 9. dec. — Poslednje dve besedici v čitavnici naši ste bile prav mični. Jako radi smo poslušali berilo „slovenski jezik in kranjska špraha“, ki ga je spisal dr. Bleiweis, pa tudi spis neumrlega škofa Slomškega o domorodnosti, kjer pravi, da vsak Slovenec mora biti zvest svoji dragi domovini in sveti materi katoliški cerkvi, nas je ginil. Petje je sledilo branju in petji deklamacije, in tako se tudi v